

ÚSTAV PAMÄTI NÁRODA
Miletičova 19, P.O. Box 29, 820 18 Bratislava 218

**Výročná správa
o činnosti Ústavu pamäti národa
za rok 2020**

Bratislava 2021

1	ÚVOD	4
2	ZÁKLADNÉ INFORMÁCIE O ČINNOSTI ÚSTAVU PAMÄTI NÁRODA	5
2.1	Činnosť orgánov Ústavu pamäti národa	5
2.2	Organizačná štruktúra	6
2.3	Personálne zabezpečenie	7
2.4	Financovanie	8
2.5	Tlač a médiá	9
2.6	Agenda súdnych sporov	10
2.7	Poskytovanie informácií štátnym orgánom	10
2.8	Medzinárodná spolupráca	11
2.9	Spolupráca s ďalšími partnermi	12
3	AGENDA ÚČASTNÍKOV A VETERÁNOV PROTIKOMUNISTICKÉHO ODBOJA	14
3.1	Agenda účastníkov protikomunistického odboja	14
3.2	Agenda veteránov protikomunistického odboja	14
4	SPRÍSTUPŇOVANIE	15
5	ARCHÍV	17
5.1	Archívne fondy	17
5.2	Archívny informačný systém	17
5.3	Bádatelňa	18
5.4	Akvizičná činnosť	21
5.5	Odborná a osvetová činnosť	21
6	EVIDENCIE A DATABÁZY	22
7	VEDECKÝ VÝSKUM A DOKUMENTÁCIA	23
7.1	Okruhy vedeckého výskumu a dokumentácie	23
7.2	Vedecké a odborné konferencie, kolokviá a semináre	27
7.3	Účasť na vedeckých konferenciách a seminároch	31
7.4	Publikačná činnosť zamestnancov	32
8	VYDANÉ PUBLIKÁCIE	39
8.1	Edícia Monografie	39
8.2	Edícia Zborníky	40
8.3	Mimo edície	40
8.4	Časopis <i>Pamäť národa</i>	40
9	AUDIOVIZUÁLNA TVORBA	44
9.1	Zaznamenávanie výpovedí svedkov obdobia neslobody	44
9.2	Produkcia a distribúcia dokumentárnych filmov	44
10	POPULARIZAČNÉ A OSVETOVÉ AKTIVITY	45
10.1	Festival slobody	45
10.2	Diskusné podujatia	46
10.3	Prednášková činnosť	47
10.4	Exkurzie	48

10.5	Výstavy	49
10.6	Informačné bulletiny pre študentov	50
10.7	Interaktívna mapa pamätníkov	50
10.8	Vzdelávacie videá	50
10.9	Iné aktivity	51
11	INFORMATIKA	54
11.1	Digitalizácia archívnych dokumentov	54
11.2	Digitálny archív ÚPN	55
11.3	Správa informačného systému	55
11.4	Zverejňovanie informácií na internetových a intranetových stránkach	56
12	ZÁVER	57

1 ÚVOD

Ústav pamäti národa (ÚPN) je verejnoprávna inštitúcia so sídlom v Bratislave, zriadená zákonom č. 553/2002 Z. z. o sprístupnení dokumentov o činnosti bezpečnostných zložiek štátu 1939 – 1989 a o založení Ústavu pamäti národa a o doplnení niektorých zákonov (zákon o pamäti národa). Medzi jeho úlohy patrí úplne a nestranne hodnotiť obdobie neslobody, sprístupňovať dokumenty o prenasledovaní osôb, zverejňovať údaje o vykonávateľoch tohto prenasledovania, dávať podnety na trestné stíhanie zločinov a trestných činov, poskytovať potrebné informácie orgánom verejnej moci, systematicky zhromažďovať a odborne dokumentačne spracovávať všetky druhy informácií, dokladov a dokumentov vzťahujúcich sa na obdobie neslobody, propagovať myšlienky slobody a obrany demokracie, rozhodovať o priznaní postavenia účastníka a veterána protikomunistického odboja a poskytovať verejnosti výsledky svojej činnosti, predovšetkým zverejňovať a sprístupňovať informácie o dobe neslobody 1939 – 1989 a o činoch a osudoch jednotlivcov, vydávať a šíriť publikácie a audiovizuálne diela vrátane vlastnej tvorby dokumentárnych filmov, organizovať vzdelávacie a kultúrno-spoločenské podujatia, prednášky, výstavy, semináre, odborné konferencie alebo diskusné fóra.

Výročná správa hodnotí činnosť ÚPN z hľadiska účelu jeho zriadenia, dokumentuje plnenie úloh a aktivity, ktoré ÚPN vykonával, materiálne a organizačné zabezpečenie plnenia úloh uložených zákonom č. 553/2002 Z. z. o pamäti národa. Zaoberá sa všetkými aspektmi pôsobenia ÚPN v roku 2020. Približuje činnosť orgánov ústavu a výsledky v oblasti sprístupňovania dokumentov, činnosti archívu, vedecko-výskumných, dokumentačných, publikačných, vzdelávacích a osvetových aktivít.

Medzi priority ústavu v roku 2020 patrili aktivity súvisiace s výročiami zásahov komunistického režimu proti rehoľníkom a rehoľníčkam v akciách s kryciami názvami K (kláštory) a R (rehoľníčky), rozvojom medzinárodnej spolupráce, realizáciou novej organizačnej štruktúry ústavu, aktualizáciou interných noriem, prípravou novej koncepcie výskumu ako aj riešením priestorovej situácie ÚPN. Realizáciu plánovaných zámerov a aktivít výrazne determinovala epidemiologická situácia a z nej vyplývajúce obmedzenia.

Výročnú správu o činnosti vypracovala Správna rada ÚPN dňa 30. apríla 2021. V Dozornej rade ÚPN ju Správna rada ÚPN prerokovala dňa 30. apríla 2021.

2 ZÁKLADNÉ INFORMÁCIE O ČINNOSTI ÚSTAVU PAMÄTI NÁRODA

2.1 ČINNOSŤ ORGÁNOV ÚSTAVU PAMÄTI NÁRODA

Štatutárnym orgánom ústavu je po novele zákona o pamäti národa z roku 2017 Správna rada ÚPN. Do pôsobnosti Správnej rady ÚPN okrem iného patrí aj vypracúvať návrh rozpočtu ústavu a ročnej účtovnej závierky a predkladať ich na prerokovanie vláde, schvaľovať organizačný poriadok ústavu, mzdový poriadok a rokovací poriadok správnej rady ÚPN a ich zmeny, vymenúvať a odvolávať vedúcich organizačných zložiek ústavu, ako aj vypracovať výročnú správu o činnosti ústavu za predchádzajúci rok. Správna rada taktiež každoročne pripravuje Plán činnosti ÚPN.

Správna rada ÚPN má deviatich členov. Počas roku 2020 fungovala bez zmien v personálnom obsadení. Funkciu člena Správnej rady ÚPN vykonávali: doc. Mgr. Juraj Buzalka, PhD., M. A.; prof. Mgr. Martin Homza, PhD.; Mgr. Matej Medvecký, PhD.; PhDr. Slavomír Michálek, DrSc.; Ing. arch. Mgr. Ján Pálffy, PhD.; PhDr. Richard Pavlovič, PhD.; prof. PaedDr. Martin Pekár, PhD.; Mgr. Marína Zavacká, PhD. a PhDr. Peter Zelenák, CSc. Funkciu predsedu Správnej rady ÚPN vykonáva od 15. marca 2019 Ing. arch. Mgr. Ján Pálffy, PhD. Funkcia podpredsedu Správnej rady ÚPN nie je obsadená.

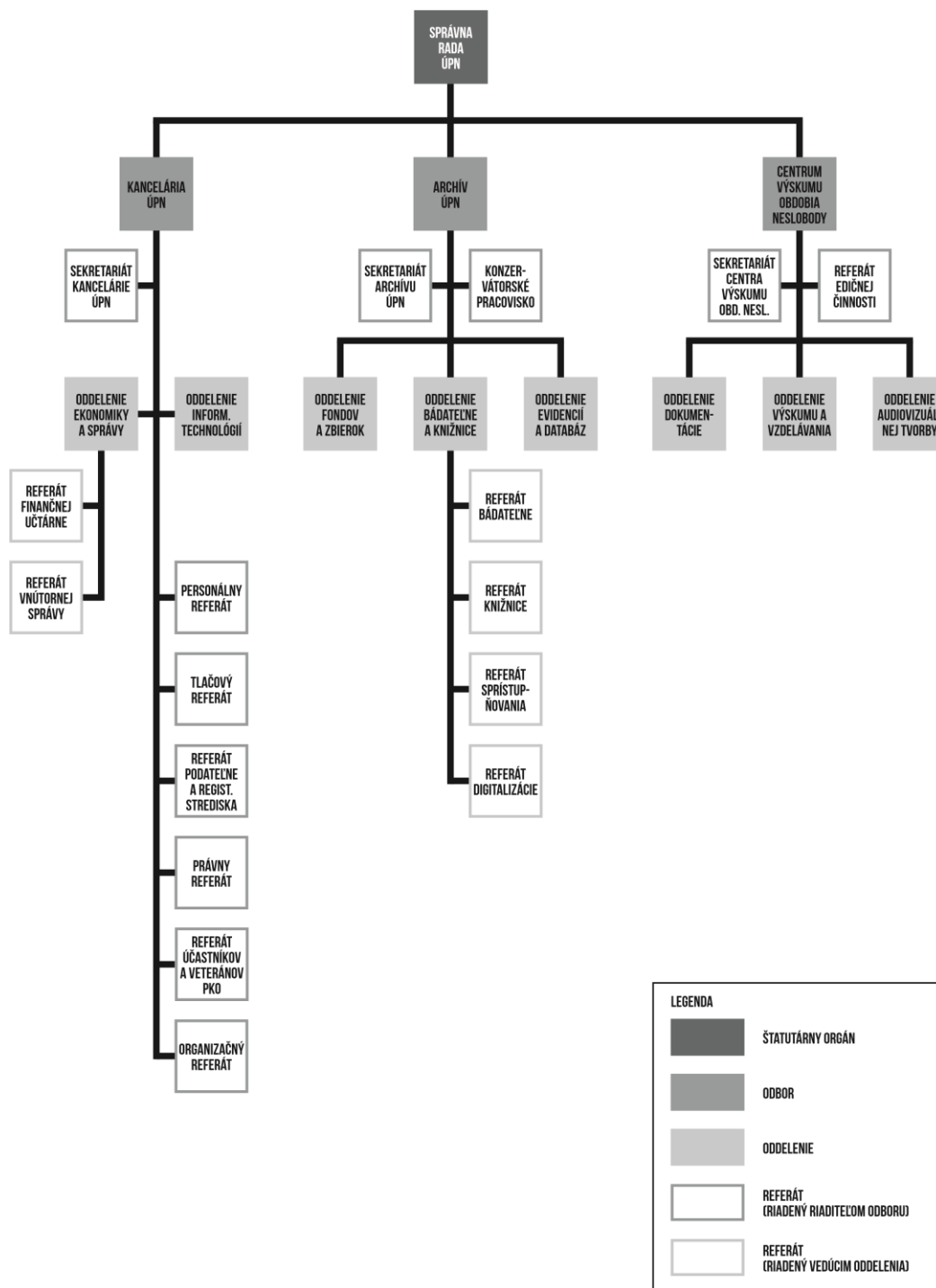
V roku 2020 mala Správna rada ÚPN sedem riadnych a dve mimoriadne zasadnutia, na ktorých prijala 86 uznesení. Ďalších pätnásť uznesení prijala písomnou procedúrou *per rollam*. Správna rada ÚPN rokovala o základných rozhodnutiach dotýkajúcich sa činnosti ústavu, schvaľovala interné akty a ich úpravy, ako aj úlohy a projekty, kontrolovala plnenie úloh a riešila situácie, ktoré súviseli s prijímaním nových zamestnancov. Na zasadnutia správnej rady boli podľa potreby pozývaní vedúci zamestnanci ústavu, ktorí informovali o práci jednotlivých útvarov.

Výročnú správu o činnosti ÚPN za rok 2019 predstavil predseda správnej rady vo Výbore Národnej rady Slovenskej republiky pre ľudské práva a národnostné menšiny dňa 3. júna a v pléne Národnej rady Slovenskej republiky 10. júna 2020 (plénum NR SR správu vzalo na vedomie 10. júna 2020). Dňa 3. júna vo Výbore Národnej rady Slovenskej republiky pre ľudské práva a národnostné menšiny taktiež predstavil Ročnú účtovnú závierku ÚPN za rok 2019 a 24. novembra Návrh rozpočtu ÚPN na rok 2021 (plénum NR SR návrh schválilo 29. novembra 2020).

Dozorná rada ÚPN je najvyšším kontrolným orgánom ústavu, dozerá na činnosť a hospodárenie ústavu a Správnej rady ÚPN. Podľa povahy vecí zistené nedostatky oznamuje Správnej rade ÚPN, prezidentovi Slovenskej republiky, vláde Slovenskej republiky alebo Národnej rade Slovenskej republiky. Na svojich zasadnutiach bola informovaná predstaviteľmi a pracovníkmi ÚPN o činnosti ústavu a jeho jednotlivých zložiek. V zmysle zákona v nej správna rada prerokovala ročnú účtovnú závierku a správu o činnosti ÚPN za rok 2019 ako aj návrh rozpočtu na rok 2021. Zmeny v zložení Dozornej rady ÚPN sa v roku 2020 neuskutočnili. Dozorná rada ÚPN plnila zákonom stanovené úlohy v zložení doc. JUDr. Juraj Hamulák, PhD. (predseda Dozornej rady ÚPN), PhDr. László Bukovszky a Terézia Holecová.

2.2 ORGANIZAČNÁ ŠTRUKTÚRA

V roku 2020 sa na základe identifikovaných potrieb zefektívnenia vnútorných procesov realizovala zmena organizačnej zmeny ÚPN, ktorá v zmysle uznesenia Správnej rady ÚPN zo 17. apríla 2020 vstúpila do platnosti 1. septembra 2020. Z pôvodne deviatich samostatných organizačných zložiek ÚPN vznikli tri odbory, ktoré zabezpečujú správu a sprístupňovanie archívnych dokumentov ako aj ich digitalizáciu (Archív ÚPN), spracovanie informácií obsiahnutých v archívnych dokumentoch i svedectiev pamätníkov a ich sprostredkovanie verejnosti (Centrum výskumu obdobia neslobody) a činnosti potrebné pre riadny chod inštitúcie (Kancelária ÚPN).

Archív ÚPN eviduje, zhromažďuje, spravuje, spracúva, sprístupňuje, zverejňuje, využíva a ochraňuje dokumenty bezpečnostných orgánov Nemeckej tretej ríše a Zväzu sovietskych socialistických republík a bezpečnostných orgánov štátu, vytvorené a zhromaždené v období od 18. apríla 1939 do 31. decembra 1989. Vykonáva akvizičnú činnosť, realizuje výskum v oblasti archívnictva a pomocných vied historických a podieľa sa na osvetovej a výstavnej činnosti. Organizačnými zložkami Archívu sú Sekretariát, Oddelenie fondov a zbierok, Oddelenie bádateľne a knižnice a Oddelenie evidencií a databáz.

Centrum výskumu obdobia neslobody realizuje základný a aplikovaný výskum obdobia neslobody, vykonáva rekonštrukciu mocenského aparátu a represívnych zložiek štátu obdobia neslobody, dokumentuje zločiny nacizmu a komunizmu. Prostredníctvom publikačných, vzdelávacích, osvetových, výstavných a audiovizuálnych aktivít, vedeckých a kultúrnych podujatí prezentuje výsledky svojej činnosti verejnosti a podieľa sa tak na šírení hodnôt slobody, humanizmu a demokracie. Organizačnými zložkami Centra sú Sekretariát, Referát edičnej činnosti, Oddelenie dokumentácie, Oddelenie výskumu a vzdelávania a Oddelenie audiovizuálnej tvorby.

Kancelária ÚPN zabezpečuje a koordinuje administratívnu, organizačnú a podpornú činnosť Ústavu pamäti národa a orgánov Ústavu, medzinárodnú spoluprácu, personálnu agendu, mediálne výstupy a kontakt s novinármi, právnu agendu, agendu účastníkov a veteránov protikomunistického odboja, financovanie z mimorozpočtových zdrojov, ekonomickú a finančnú agendu, vnútornú správu a správu informačných systémov. Organizačnými zložkami Kancelárie sú Sekretariát, Personálny referát, Tlačový referát, Referát podateľne a registratúrneho strediska, Právny referát, Referát účastníkov a veteránov protikomunistického odboja, Organizačný referát, Oddelenie ekonomiky a správy a Oddelenie informačných technológií.

2.3 PERSONÁLNE ZABEZPEČENIE

Počas roku 2020 bolo v pracovnom pomere na ÚPN celkovo 66 zamestnancov. K 1. januáru 2019 ich bolo 63 (z toho 3 zamestnankyne boli na rodičovskej dovolenke) a ku koncu roka 64 (z toho 3 na rodičovskej dovolenke). Do pracovného pomeru počas roka nastúpili traja zamestnanci. Pracovný pomer ukončili dvaja zamestnanci.

Vysokoškolské vzdelanie malo 49 zamestnancov (14 pracovníkov III. stupňa, 33 pracovníkov II. stupňa a 2 pracovníci I. stupňa) čo spolu predstavuje takmer 77 % z celkového počtu zamestnancov evidovaných ku koncu roka 2020. Stredoškolské vzdelanie 15 zamestnancov (6 úplné stredné všeobecné a 9 úplné stredné odborné vzdelanie), čo predstavuje necelých 23 %. Štrnásť zamestnancov ÚPN malo vedecko-akademickú hodnosť PhD. (takmer 22 % z celkového počtu zamestnancov ústavu).

V súvislosti so zmenou organizačnej štruktúry sa uskutočnili aj zmeny v personálnom obsadení funkcií vedúcich pracovníkov. S účinnosťou od 2. septembra 2021 Správna rada ÚPN dočasne poverila výkonom funkcie riaditeľa Archívu ÚPN Mgr. Ing. Ľubomíra Ďurinu, výkonom funkcie riaditeľa Centra výskumu obdobia neslobody Mgr. Petra Jaška, PhD. a výkonom funkcie riaditeľa Kancelárie ÚPN Mgr. Jerguša Sivoša, PhD. S účinnosťou od 2. septembra 2021 Správna rada ÚPN dočasne poverila výkonom funkcie vedúcej Oddelenia fondov a zbierok Mgr. Janu Matášovú, výkonom funkcie vedúceho Oddelenia

bádateľne a knižnice Mgr. Pavla Pytlíka, výkonom funkcie vedúceho Oddelenia dokumentácie Mgr. Michala Mikloviča, výkonom funkcie vedúceho Oddelenia audiovizuálnej tvorby Mgr. et Mgr. Jána Endrődiho a výkonom funkcie vedúcej Oddelenia ekonomiky a správy Ing. Marianu Dudášovú. Súčasne Správna rada ÚPN vyhlásila interné výberové konania na obsadenie funkcií riaditeľov odborov. Na jeho základe vymenovala s účinnosťou od 9. októbra 2020 do funkcie riaditeľa Kancelárie ÚPN Mgr. Jerguša Sivoša, PhD. Zvyšné funkcie vedúcich zamestnancov budú prostredníctvom interných a externých výberových konaní obsadené v priebehu roka 2021.

Zamestnanci si aj v roku 2020 individuálne zvyšovali svoje vzdelanie. Prevažujúcou formou systematického vzdelávania zamestnancov bolo absolvovanie odborných kurzov a školení. V súvislosti s realizáciou úloh v oblasti správy registratúry ÚPN sa poverení pracovníci jednotlivých organizačných zložiek zúčastnili školení o vedení a správe registratúry a administratívneho systému. Novoprijatí zamestnanci sa oboznámili s BOZP, s predpismi o ochrane osobných údajov a so základnými internými normami ÚPN a podľa pôsobnosti a odbornej činnosti sa zúčastňovali aj na školeniach v oblastiach personalistiky, ekonomiky a rozpočtu, správy majetku štátu, vedenia účtovníctva a pod.

2.4 FINANCOVANIE

ÚPN mal na rok 2020 schválený transfer zo štátneho rozpočtu vo výške 2 008 292 €, v tom bežný transfer 2 008 292 € a kapitálový transfer nebol schválený. V priebehu roka 2020 bol Ministerstvom financií SR transfer zo štátneho rozpočtu zvýšený o 266 576 €, v tom bežný transfer navýšený o 137 673 € a kapitálový transfer navýšený o 128 903 €. Úpravy – navýšenia resp. presun prostriedkov rozpočtu boli realizované na základe žiadostí ÚPN na Ministerstvo financií SR.

Prvá úprava bola realizovaná v marci 2020, išlo o prostriedky na valorizáciu miezd zamestnancov ÚPN a odvody s tým súvisiace. Navýšenie bolo v sume 138 223 €, v tom 102 425 € na mzdy zamestnancov a 35 798 € na poistné a odvody. Druhá úprava bola realizovaná v auguste 2020, išlo o prostriedky súvisiace s pandémiou COVID-19. Navýšenie bolo v sume 13 050 € na bežné výdavky určené na nákup čistiacich, dezinfekčných a ochranných potrieb vzhľadom na ochranu zdravia a života v súvislosti so vzniknutou pandémiou COVID-19. Tretia úprava bola realizovaná v októbri 2020 listom MF SR zo dňa 29. 9. 2020, išlo o navýšenie prostriedkov v celkovej sume 115 303 €, v tom bežné výdavky o 6 400 € na obnovu výpočtovej techniky, telefónnej ústredne a prípravu výstavy na tému totalitných režimov a v rámci kapitálových výdavkov o 108 903 €, ktoré boli určené na obstaranie archívneho posuvného regálového systému, skenera mikrofíšov a mikrofílmov, plošného a knižného skenera, obnovu ekonomického servera, kameru s príslušenstvom, elektronický dochádzkový systém a osobné motorové vozidlo. Štvrtou úpravou došlo k preklasifikovaniu časti bežných výdavkov v sume 20 000 € na kapitálové výdavky.

Po úpravách realizovaných na základe žiadostí ÚPN na MF SR bol celkový rozpočet ÚPN k 31. decembru 2020 vo výške 2 274 868 €, v tom na bežný transfer 2 145 965 € a na kapitálový transfer 128 903 €. Finančné prostriedky boli použité na financovanie úloh vyplývajúcich zo zákona č. 553/2002 Z. z. o pamäti národa.

Bežné výdavky boli čerpané na odmeňovanie zamestnancov v sume 1 039 087 €, na poistné a príspevky do poisťovní 452 901 €, na tovary a služby 641 356 €, na transfery jednotlivcom 12 620 €, v tom na odstupné a odchodné 10 968 € a na nemocenské dávky 1 652 €. V rámci tovarov a služieb boli prostriedky čerpané na nájomné za prenájom kancelárskych a archívnych priestorov 83 862 €, výdavky na služby v kancelárskych priestoroch využívaných ÚPN na základe výpožičky 38 308 € (ÚPN nemá vlastné priestory), v zmysle zákona o pamäti národa boli členom Správnej rady a Dozornej rady ÚPN hradené odmeny za výkon funkcie vo výške 203 112 €. Výdavky v rámci tovarov a služieb boli čerpané na materiálo technické zabezpečenie činnosti ÚPN a organizovanie podujatí v rámci výkonu zákonom stanovených činností najmä v oblasti verejného vzdelávania, systematického zhromažďovania, odborného, vedeckého a dokumentačného spracovávaní informácií, dokladov, dokumentov vzťahujúcich sa na dobu neslobody, poskytovanie výsledkov svojej činnosti predovšetkým publikačnou a prezentačnou činnosťou. Taktiež na ďalšie výdavky, ktoré súvisia so zabezpečením fungovania činnosti ÚPN, a to na zabezpečenie stravovania zamestnancov bolo čerpaných 27 456 €, na prídely do sociálneho fondu 9 012 €, na právne služby 4 104 €, na činnosť zamestnancov mimo pracovného pomeru (vrátane zabezpečenia upratovania priestorov), na materiálo technické zabezpečenie. Prostriedky rozpočtované v rámci tovarov a služieb na realizáciu projektov ENRS vo výške 50 000 €, boli čerpané na realizáciu on-line projektov, kampane na prezentáciu historického výročia, Festival slobody, vydanie zborníka a na vzdelávacie prospekty pre študentov.

Špecifické výdavky v sumárnej výške 66 281 € predstavovali náhrada mzdy a platu (53 359 €) a pokuty a penále (12 922 €), ktoré bol ÚPN povinný vyplatiť v zmysle právoplatného rozsudku súdu vo veci neplatnej výpovede z pracovného pomeru danej v roku 2015 vtedajším štatutárom ÚPN O. Krajňákom riaditeľovi sekcie dokumentácie.

Kapitálové výdavky boli čerpané v roku 2020 vo výške 13 760 €. Čerpanie výdavkov bolo na nákup skenera na mikrofíše a mikrofilmy a na ekonomický server.

Finančné prostriedky zo štátneho rozpočtu na rok 2020 boli čerpané na 94,94 %, zostatok transferu zo štátneho rozpočtu bol 115 143 €, v tom zostatok z rozpočtu bežných výdavkov bol 0 € a z kapitálových výdavkov 115 143 €. Nevyčerpané prostriedky na kapitálové výdavky boli presunuté na čerpanie do nasledujúceho roka.

V roku 2020 získal ÚPN z predaja publikácií a za vydanie fotokópií 5 586 €. Od ostatných subjektov boli prijaté prostriedky na vydanie publikácií v celkovej sume 7 000 €.

Majetok ÚPN bol k 1. januáru 2020 v hodnote 750 356 €, znížený o oprávky v hodnote 673 309 €, reálna hodnota majetku bola 77 047 €. V roku 2020 bol prírastok majetku v sume 13 760 €, úbytok v dôsledku vyradenia bol 88 050 €. ÚPN mal k 31. decembru 2020 majetok v hodnote 676 066 €, znížený o oprávky v sume 609 506 €. Reálna hodnota majetku k 31. decembru 2020 bola 66 560 €.

2.5 TLAČ A MÉDIÁ

Spolupráca ÚPN s médiami sa uskutočňovala v súvislosti s výsledkami odbornej činnosti, organizáciou vedeckých, osvetových podujatí, ako aj organizovaním pietnych

spomienok, výročiami osobností a historických udalostí, ale aj v súvislosti so súdnymi spormi na ochranu osobnosti.

K najsledovanejším aktivitám ÚPN v roku 2020 patrili zverejnenie organizačnej a personálnej štruktúry útvarov pasov a víz na Slovensku v rokoch 1966 až 1989, podujatia Festivalu slobody, aktualizácia interaktívnej mapy pamätníkov pripomínajúcich perzekúcie komunistického režimu a vedecký seminár Deň samizdatu. V médiách taktiež rezonovali aktivity v súvislosti so 70. výročím zatvárania kláštorov a internácie rehoľníkov a rehoľníčok do internačných kláštorov v rámci akcií K a R, zvyšovaním príplatkov k dôchodku politickým väzňom v súvislosti s novelou zákona č. 274/2007 Z. z., ale aj spomienkou na zakladateľa ÚPN Jána Langoša.

Odborníci ÚPN prostredníctvom médií priblížili voľby počas komunistického režimu, politické procesy, internáciu rehoľníčok a rehoľníkov v sústred'ovacích kláštoroch, Slovenské národné povstanie, udalosti Augusta 1968 a Novembra 1989, osobnosti protikomunistického odboja, trestné stíhanie komunistických funkcionárov, ženy ako politické väzenkyne, metódy práce Štátnej bezpečnosti, priebeh prvých slobodných volieb v roku 1990, udalosti Sviečkovej manifestácie, Barbarskej noci a konca 2. svetovej vojny, ako aj otázku možného odoberania dôchodkov bývalým príslušníkov Štátnej bezpečnosti, novelu zákonov o nemorálnosti a protiprávnosti komunistického systému a o príplatku k dôchodku politickým väzňom.

Odborníci ÚPN sa zúčastnili viacerých rozhlasových a televíznych debát, napr. aj v rámci relácie SK DEJINY, v programoch RTVS, v Sobotných dialógoch, Ranných správach, Nočnej pyramíde či v reláciách Z prvej ruky, Sobotné reflexie a pod.

2.6 AGENDA SÚDNYCH SPOROV

Počas roka 2020 bol Ústav pamäti národa účastníkom konania v trinástich súdnych sporoch, pričom zväčša išlo o žaloby, v ktorých sa žalobcovia domáhali určenia, že boli neoprávnene evidovaní v registračných protokoloch bývalej Štátnej bezpečnosti.

V štyroch prípadoch išlo o spory pracovnoprávnej povahy. V jednom prípade súd rozhodol v prospech žalobcu a zaviazal ÚPN uhradiť žalobcovi finančnú náhradu vo výške jeho 36 priemerných mesačných plátov a zároveň mu priznal aj náhradu úrokov z omeškania, pričom následne bude príslušný súd rozhodovať o výške trov súdneho konania.

V roku 2020 boli podané dve žaloby proti Ústavu pamäti národa, jedna vo veci ochrany osobnosti a druhá ako správna žaloba o preskúmanie zákonnosti rozhodnutia o nesprístupnení informácií.

2.7 POSKYTOVANIE INFORMÁCIÍ ŠTÁTNYM ORGÁNOM

ÚPN poskytuje štátnym inštitúciám (Ministerstvo obrany SR, Národný bezpečnostný úrad, Slovenská informačná služba, Vojenské spravodajstvo) podklady na plnenie ich zákonných úloh. V roku 2020 ústav celkovo vybavil 1 244 žiadostí štátnych orgánov SR a 12 žiadostí štátnych orgánov ČR.

2.8 MEDZINÁRODNÁ SPOLUPRÁCA

Na bilaterálnej úrovni pokračoval ÚPN v rozvoji spolupráce so zahraničnými partnerskými pamäťovými inštitúciami z Českej republiky (Ústav pre štúdium totalitných režimov a Archív bezpečnostných zložiek), z Poľska (Ústav národnej pamäti) a Maďarska (Historický archív maďarskej štátnej bezpečnosti, Komisia národnej pamäti). ÚPN spolupracoval aj s Úradom na dokumentáciu zločinov komunizmu Polície ČR a s Ústavom pre súčasné dejiny Akadémie vied Českej republiky. V roku 2019 nadviazal taktiež spoluprácu s pamäťovými inštitúciami z Lotyšska a Ukrajiny.

Rozvoj bilaterálnych vzťahov s partnerskými inštitúciami v zahraničí ovplyvnila epidemiologická situácia. Vzájomná spolupráca prebiehala na odbornej úrovni v oblasti vedeckého výskumu a výmeny informácií z dobových spisov a evidencií spravovaných jednotlivými archívami. Najvýznamnejším medzinárodným aktom bol podpis Dohody o spolupráci medzi ÚPN a Archívom Bezpečnostnej služby Ukrajiny za účasti mimoriadneho a splnomocneného veľvyslanca Slovenskej republiky na Ukrajine Mareka Šafina dňa 20. februára 2020.

Ústav pamäti národa je prostredníctvom predsedu Správnej rady ÚPN zastúpený v Riadiacom výbore Európskej siete Pamäť a solidarita (ENRS), ktorý rozhoduje o projektoch realizovaných sieťou. ÚPN v ENRS zastupuje Slovenskú republiku. So Sekretariátom ENRS, ktorý predstavuje výkonnú zložku siete, podpísal ústav dohodu o podpore ôsmich projektov: 1) Hi-story Lessons – vzdelávací on-line projekt; 2) Remember. August 23 – medzinárodná kampaň venovaná výročiu podpísania paktu Ribbentrop-Molotov; 3) Festival slobody; 4) Vzdelávacie letáky pre študentov; 5) Medzinárodná konferencia Komunistické strany 1956 – 1968; 6) In Between? Image and Memory – fotografický on-line projekt; 7) Likvidácia reholí – online prezentácia projektu a 8) Zborník z konferencie „Annus mirabilis 1989“. Pre náročné podmienky spôsobené pandemiou COVID-19 sa projekt Medzinárodná konferencia Komunistické strany 1956 – 1968 nemohol uskutočniť a viaceré ďalšie sa konali v obmedzenom režime.

V rámci projektu Hi-story Lessons Ústav pamäti národa pripravil preklady edukačných materiálov venovaných európskej histórii 20. storočia určených pre rovnomennú webovú stránku v celkovom rozsahu 615 normostrán. V projekte Remember. August 23 ÚPN pripravil v spolupráci s ENRS výrobu 5 740 kusov pamätných odznakov a kartičiek venovaných Európskemu dňu pamiatky obetí totalitných režimov. Projektu In Between? Image and Memory sa zúčastnilo 11 mladých ľudí zo siedmich európskych krajín, ktorí pripravili fotografické práce mapujúce miesta pamäti vo svojom okolí. Výstupom projektu Likvidácia reholí je webová stránka barbaraskanoc.sk pripomínajúca si 70. výročie likvidácie kláštorov v bývalom Československu, ktorá danú problematiku približuje textami, fotografiami, videozáznamami, množstvom dokumentov z proveniencie ŠtB a Krajských národných výborov, prehľadom internovaných rehoľníkov či rozsiahlym kalendárom. Obsahuje aj text maďarských historikov približujúci likvidáciu reholí v ich krajine. Obsah webovej stránky je sprístupnený v slovenskom a anglickom jazyku.

V roku 2020 sa konalo jedno zasadnutie orgánov ENRS (Poradného výboru a Vedeckej rady) a tri zasadnutia Riadiaceho výboru ENRS. V dňoch 6. a 7. februára sa vo Varšave uskutočnili rokovania Poradného výboru a Vedeckej rady ENRS. Na plenárnom zasadnutí pracovníci Sekretariátu ENRS prezentovali prehľad aktivít siete a ťažiskových projektov realizovaných v roku 2019. Zároveň predstavili možnosti rozšírenia siete o ďalšie členské krajiny a aktivity plánované na rok 2020, podobne aj výhľadové tematické priority na

obdobie rokov 2021 – 2025. Rokovania Riadiaceho výboru ENRS sa pre pandémiu COVID-19 uskutočnili v online priestore. Prvé sa konalo 24. marca, výbor sa venoval aktualizácii plánovaných aktivít vzhľadom na prepuknutie pandémie, možnosti rozšírenia siete o Estónsko, publikačnej činnosti a novým projektom roka 2020. Druhé rokovanie riadiaceho výboru sa konalo 15. októbra, týkalo sa plnenia pracovného plánu v aktuálnom roku, spolupráce s Estónskom ako novým členom s postavením pozorovateľa, návrhu na rokovanie orgánov ENRS plánovaného na február 2021, finančnej situácii ENRS ako aj plánu činnosti na rok 2021. Tretie rokovanie riadiaceho výboru sa uskutočnilo 16. decembra, venovalo sa postaveniu pozorovateľa u nových krajín (okrem Estónska aj Litvy) a tematickým prioritám siete ENRS na roky 2021 – 2025, z nich si veľkú pozornosť získali dva návrhy tém na budúcu medzinárodnú výstavu (Zmierenie v Európe a Umelci verzus moc).

V rámci spolupráce s Platformou európskej pamäte a svedomia pokračovala príprava medzinárodnej výstavy pod názvom *Európsky Gulag*. V januári 2020 sa za účasti kolegov z Maďarska, Poľska, Estónska a Rumunska uskutočnilo pracovné rokovanie v Budapešti a 30. júna 2020 pracovné on-line rokovanie užšej pracovnej skupiny. Na rokovaní sa diskutovali a aktualizovali úlohy a termíny prípravy výstavy. ÚPN následne zabezpečil kontakty na partnerov projektu z Lotyšska a redigoval profily prenasledovateľov z jednotlivých európskych krajín. ÚPN na výstavu doručil texty o histórii nútenej práce, chronológiu, informácie o táborovom systéme, profily prenasledovateľov a príbehy prenasledovaných v anglickom jazyku, fotografie a faksimile dobových dokumentov.

V rámci členstva v Európskej sieti úradov spravujúcich písomnosti tajnej polície odovzdal ÚPN začiatkom roka 2020 predsedníctvo Siete Ústavu pre štúdium totalitných režimov z Českej republiky. V rámci uvedeného procesu boli členovia oboznámení so žiadosťou Albánska o štatút stáleho člena a o žiadosti Archívu Ukrajinského ÚPN o štatút pozorovateľa. Výročné zasadnutie Siete, ktoré sa malo uskutočniť v Prahe v dňoch 23. až 25. septembra 2020 bolo z dôvodu epidemiologickej situácie preložené na rok 2021.

2.9 SPOLUPRÁCA S ĎALŠÍMI PARTNERMI

Aj v roku 2020 ústav pokračoval v spolupráci s organizáciami politických väzňov. Za účasti predstaviteľov Konfederácie politických väzňov Slovenska, Politických väzňov-Zväzu protikomunistického odboja a Svetového združenia bývalých politických väzňov pripravil pietne spomienky pri pamätníku na Jakubovom námestí a pri centrálnom pamätníku obetí komunistického režimu na Cintoríne Vrakuňa.

Pracovníci ÚPN pôsobili v Ústrednej predmetovej komisii Štátneho pedagogického ústavu pre predmety dejepis a občianska výchova.

Dlhodobá spolupráca s občianskym združením Klub 89 bola potvrdená podpísaním Memoranda o spolupráci dňa 23. septembra 2020.

Mimoriadny a splnomocnený veľvyslanec Poľska v Slovenskej republike Krzysztof Strzałka navštívil Ústav pamäti národa v utorok 14. januára 2020. S predsedom Správnej rady ÚPN Jánom Pálffym rokovali o nadviazaní na spoluprácu z roku 2019, počas ktorého ÚPN a poľské veľvyslanectvo pripravili viacero spoločných projektov. Vynikla medzi nimi

najmä výstava „Bratia vo viere“ zameraná na prenasledovanie a cezhraničnú spoluprácu veriacich v období komunistického režimu.

V stredu 17. júna sme na pôde ÚPN privítali predstaviteľov českého Post Bellum. Táto nezisková organizácia už od roku 2001 vyhľadáva, nahráva a zverejňuje spomienky a svedectvá pamätníkov kľúčových udalostí 20. storočia. Do jej ťažiskového projektu pod názvom Paměť národa už v minulosti hojne prispel aj ÚPN. Túto plodnú spoluprácu chcú obe strany obnoviť a efektívnejšie v nej pokračovať, čo bolo hlavnou témou pracovného stretnutia za účasti predsedu Správnej rady ÚPN Jána Pálffyho, riaditeľa Post Bellum Mikuláša Kroupu a tiež prevádzkového riaditeľa Jana Poloučka.

Dňa 24. júna 2020 navštívila ÚPN poslankyňa Národnej rady Slovenskej republiky Anna Andrejiová, ktorá sa v diskusii zaujímala o činnosť ÚPN v uplynulom období, ale aj o jeho úlohy a postavenie v budúcnosti. Diskutovala tiež o otázke sídla ÚPN, odškodnení obetí komunizmu, delimitáciách archívnych dokumentov, zriadení múzea totalitných režimov, miestach pamäte a o spolupráci s Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu a jeho organizáciami pri vzdelávacích aktivitách a didaktike dejepisu.

3 AGENDA ÚČASTNÍKOV A VETERÁNOV PROTIKOMUNISTICKÉHO ODBOJA

3.1 AGENDA ÚČASTNÍKOV PROTIKOMUNISTICKÉHO ODBOJA

Podľa § 11 zákona č. 219/2006 Z. z. o protikomunistickom odboji a podľa § 8 zákona č. 553/2002 Z. z. o pamäti národa ÚPN rozhoduje o priznaní postavenia účastníka protikomunistického odboja. Tento štatút je oprávnený získať občan, ktorý sa v období od 6. októbra 1944 do 17. novembra 1989 postavil na odpor proti komunistickému režimu. ÚPN o priznaní štatútu rozhoduje na základe zákona. V prípadoch *in memoriam* môže ÚPN priznať postavenie účastníka protikomunistického odboja *in memoriam* aj z vlastného rozhodnutia. ÚPN o priznaní štatútu rozhoduje na základe písomnej žiadosti, súčasťou ktorej je dotazník. Údaje z dotazníka sa podľa možnosti a dostupnosti údajov overujú vyhľadávaním náležitých dokumentov uložených v archívoch na území Slovenskej republiky a Českej republiky. Pri skúmaní oprávnenosti žiadosti sa zisťujú aj možné prekážky, ktoré definuje zákon.

Správna rada ÚPN uznesením z 15. marca 2019 zriadila Komisiu na preskúmavanie žiadostí o priznanie postavenie účastníka a veterána protikomunistického odboja ako svoj stály poradný orgán pre posudzovanie žiadostí, pri ktorých vyvstali nejasnosti vyžadujúce posúdenie a stanovisko viacerých odborníkov. Komisia v roku 2020 zasadala dvakrát a spracovala desať žiadostí.

V roku 2020 začal ústav 109 konaní na základe písomných žiadostí. Postavenie účastníka protikomunistického odboja priznal v 24 prípadoch, z toho 15 *in memoriam*. ÚPN zároveň vydal rozhodnutie a preukaz účastníka protikomunistického odboja. Najpočetnejšiu kategóriu tvorili osoby zaradené v minulosti do pomocných technických práporov, druhú najčastejšiu kategóriu tvoria politickí väzni. K 31. decembru 2020 ÚPN priznal postavenie účastníka protikomunistického odboja celkovo 890 osobám, z toho 282 *in memoriam*.

3.2 AGENDA VETERÁNOV PROTIKOMUNISTICKÉHO ODBOJA

Od roku 2009 ÚPN priznáva oprávneným žiadateľom aj postavenie veterána protikomunistického odboja podľa zákona č. 58/2009 Z. z. V roku 2020 ústav priznal a udelil štatút veterána protikomunistického odboja 21 osobám, pričom v 14 prípadoch išlo o postavenie veterána protikomunistického odboja *in memoriam*. K 31. decembru 2020 ústav udelil štatút a vydal preukaz veterána protikomunistického odboja celkovo 827 osobám, z toho 279 osobám *in memoriam*. ÚPN predložil Vojenskému úradu sociálneho zabezpečenia informácie o všetkých doteraz udelených štatútoch.

Už tradičné odovzdávania dekrétov veteránov protikomunistického odboja v sídlach vyšších územných celkov sa v roku 2020 s ohľadom na pandemickú situáciu nemohli uskutočniť.

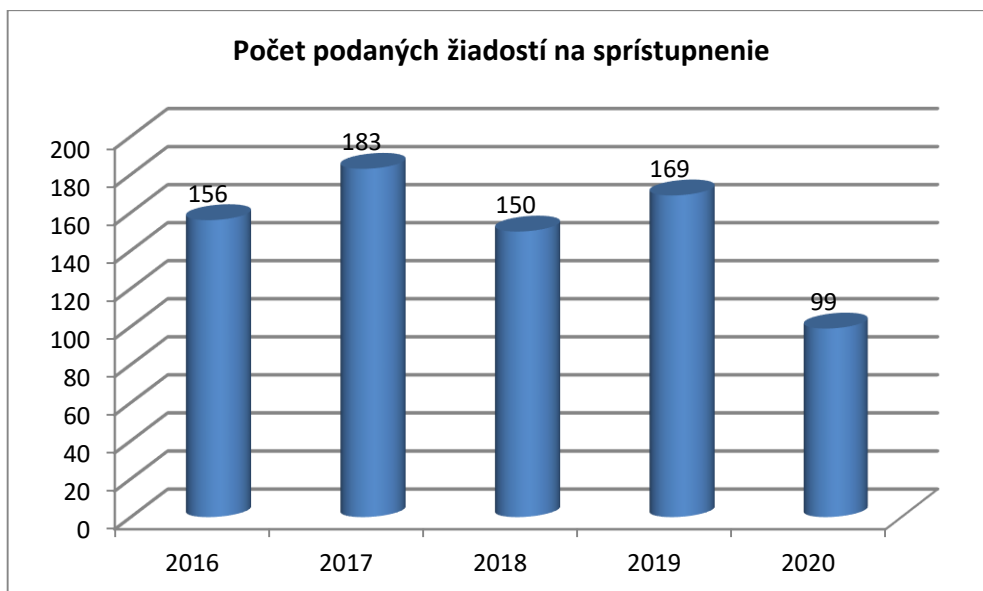
Osoby, ktorým bol v roku 2020 udelený štatút veterána protikomunistického odboja (z toho *in memoriam*). Rozdelenie do krajov podľa súčasného bydliska, či bydliska ich blízkych osôb:

Banská Bystrica	Bratislava	Košice	Nitra	Prešov	Trenčín	Trnava	Žilina
3/2	4/2	9/8	0/0	1/0	1/1	2/1	1/1

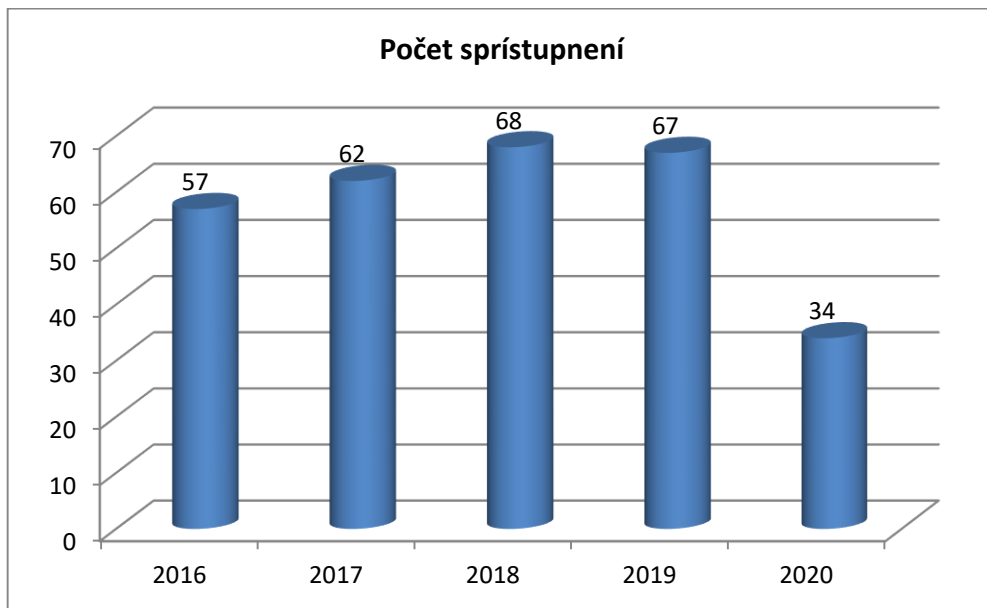
4 SPRÍSTUPŇOVANIE

Ústav pamäti národa na základe písomnej žiadosti podľa §§ 17 a 18 zákona č. 553/2002 Z. z. o pamäti národa sprístupňuje žiadateľom dokumenty po bývalých bezpečnostných zložkách štátu z obdobia rokov 1939 – 1989.

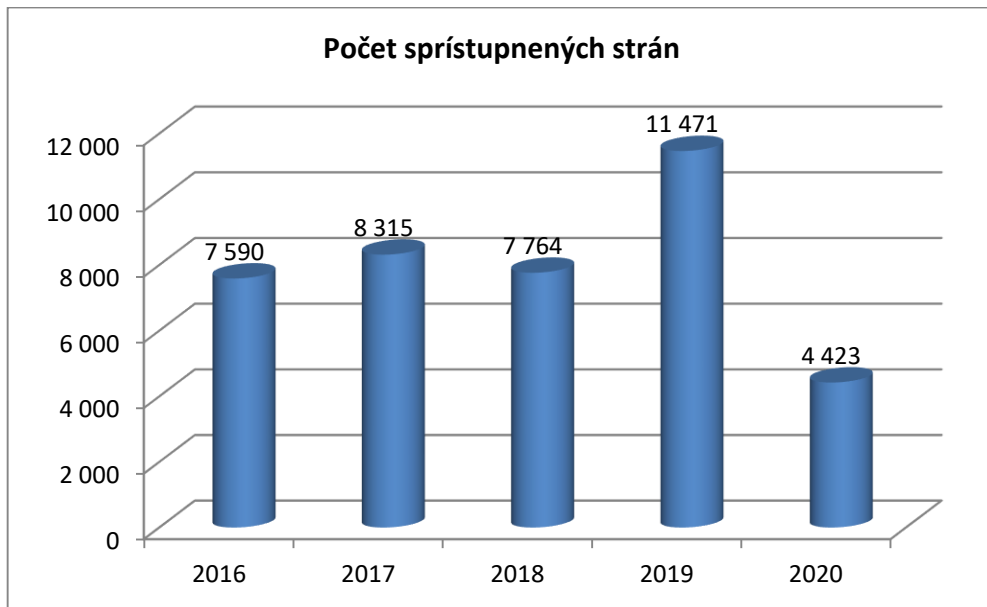
V roku 2020 ÚPN prijal 99 žiadostí fyzických osôb o sprístupnenie dokumentov.

V roku 2020 sa s dokumentmi vyžiadanými podľa §§ 17 a 18 zákona č. 553/2002 Z. z. oboznámilo 34 osôb.

ÚPN pripravil a žiadateľom v roku 2020 sprístupnil celkovo 4 423 strán dokumentov.

5 ARCHÍV

Archív ÚPN v zmysle zákona o pamäti národa eviduje, zhromažďuje, sprístupňuje, zverejňuje, spravuje a využíva dokumenty bezpečnostných orgánov hitlerovského Nemecka a Zväzu sovietskych socialistických republík a bezpečnostných orgánov štátu, vytvorené a zhromaždené v období od 18. apríla 1939 do 31. decembra 1989.

Štatút archívu mu bol priznaný rozhodnutím Odboru archívov a registratúr Ministerstva vnútra SR zo 7. júla 2004. Ako archív právnickej osoby zriadenej zákonom podľa rozhodnutia Odboru archívov a registratúr Ministerstva vnútra SR nesie názov Archív Ústavu pamäti národa so sídlom v Bratislave. Na základe tohto rozhodnutia plní úlohy preberania, evidencie, ochrany, spracúvania, sprístupňovania a využívania archívnych dokumentov organizácie.

5.1 ARCHÍVNE FONDY

Archív Ústavu pamäti národa spravuje celkovo 2 044,333 bm archívnych dokumentov. Spracované archívne dokumenty tvoria 1 804,253 bm, z toho je 1 650,508 bm inventarizovaných archívnych dokumentov, 153,745 bm tvoria usporiadané (ale neinventarizované) archívne dokumenty. Objem nespracovaných archívnych dokumentov k 31. decembru 2020 predstavoval 240,08 bm. Ku koncu roka 2020 Archív ÚPN celkovo spravoval 460 archívnych fondov a zbierok.

Archív ÚPN zároveň spravuje historickú knižnicu bývalého Ústavu marxizmu-leninizmu a knižničný súbor periodických tlačí z bývalého vydavateľstva ÚV KSS Pravda ako aj príručnú knižnicu ÚPN. Tieto knižničné súbory sú uložené v depotoch Archívu ÚPN v rozsahu až 939 bm.

Zamestnanci ÚPN v roku 2020 inventarizovali dokumenty archívnych fondov Okresná správa ZNB Oddelenie ŠtB Martin (2,625 bm, 21 škatúl, 131 inventárnych jednotiek); Okresná správa ZNB Oddelenie ŠtB Prievidza (1,125 bm, 9 škatúl, 42 inventárnych jednotiek); Okresná správa ZNB Oddelenie ŠtB Poprad (0,25 bm, 2 škatule, 17 inventárnych jednotiek); Osobný fond Gabriela Kaliská (0,125 bm, 1 škatuľa, 13 inventárnych jednotiek); Osobný fond Anna Makarová (0,125 bm, 1 škatuľa, 25 inventárnych jednotiek). Taktiež boli roztriedené a čiastočne usporiadané rôzne typy kartoték najmä z proveniencie Krajskej správy ZNB Správy ŠtB v Bratislave, Krajskej správy ZNB Správy ŠtB v Banskej Bystrici a im podriadených okresných útvarov (5,75 bm), ako aj časť Osobného fondu Štefana Šimútha (3 bm). K viacerým analytickým archívnym pomôckam boli vypracované menné a miestne registre, a to najmä k inventárom fondových oddelení Krajských správ ZNB Správ ŠtB v Bratislave a Banskej Bystrici a im podriadených útvarov ako aj k analytickej pomôcke 11. brigády Pohraničnej stráže v Bratislave (17 226 záznamov).

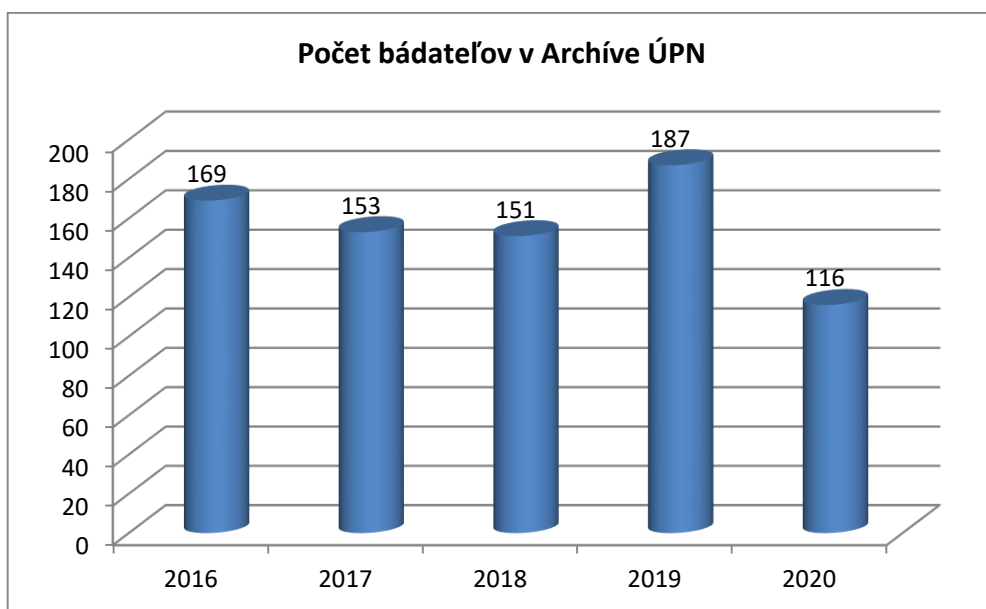
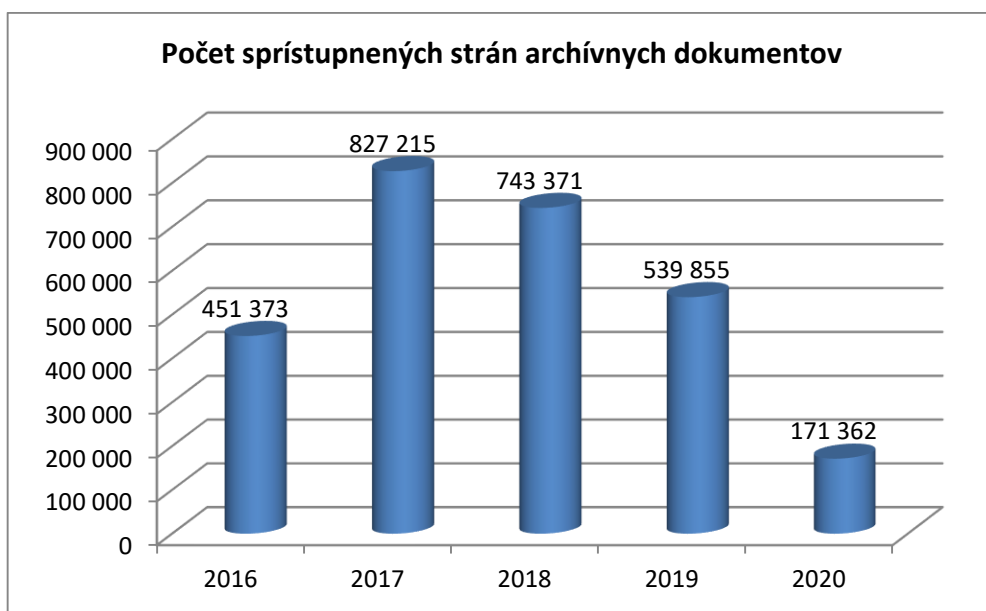
5.2 ARCHÍVNY INFORMAČNÝ SYSTÉM

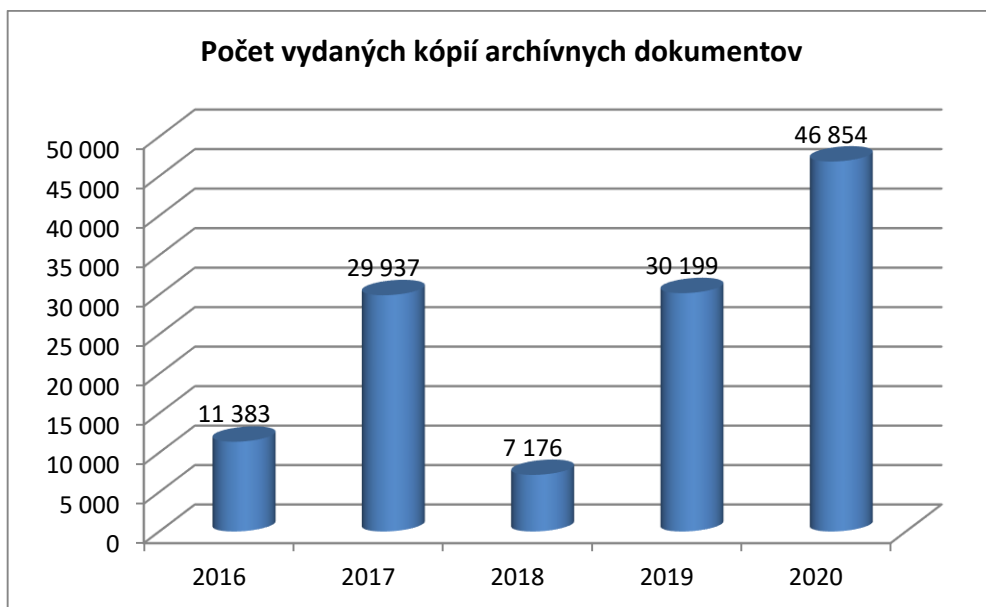
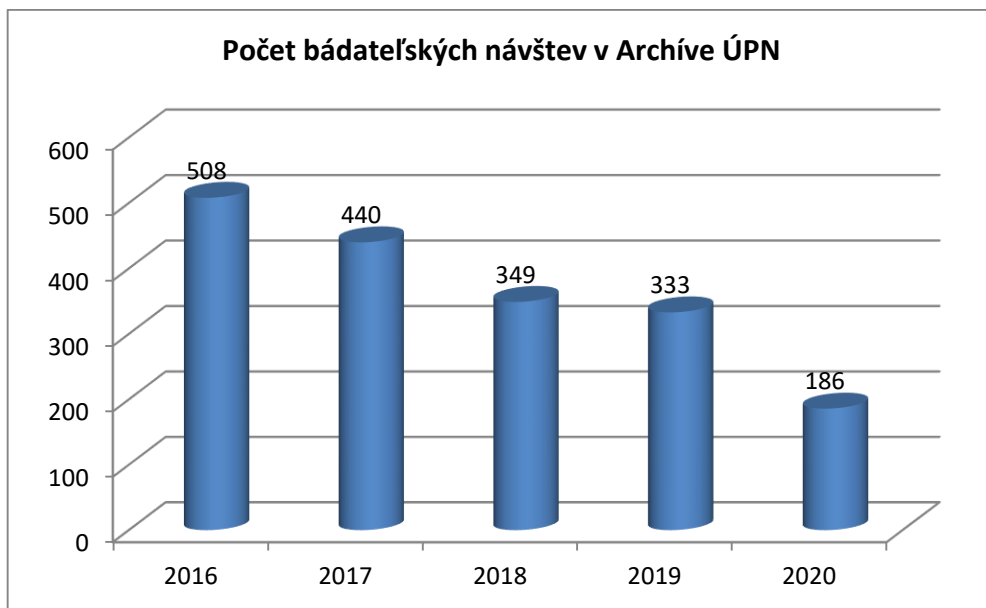
Vzhľadom na pandemickú situáciu a vďaka zníženiu množstva inej agendy (najmä v súvislosti s kvantitatívnym poklesom množstva sprístupnených dokumentov) sa podarilo výrazne rozšíriť archívny informačný systém. Zamestnanci ÚPN prepisovali

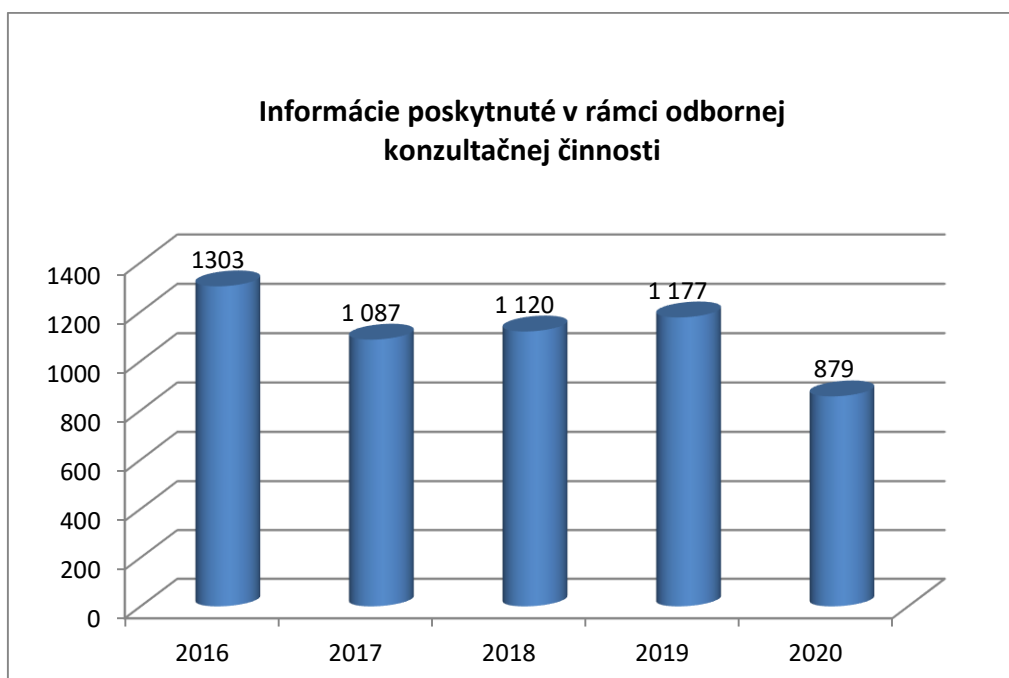
kartotéky Krajských správ ZNB Správ ŠtB v Banskej Bystrici a Košiciach (70 731 záznamov a 316 716 údajov); archívne knihy fondu starých písomností Krajskej správy ZNB Správy ŠtB Košice (5 640 záznamov, t. j. 45 117 údajov); archívne knihy operatívnych zväzkov krajskej správy ZNB Správy ŠtB Bratislava (10 406 záznamov, t. j. 92 893 údajov). Prepísané záznamy a údaje sa následne čiastočne integrovali aj do informačného systému. Do archívneho informačného systému boli po verifikácii doplnené aj údaje menných, miestnych a vecných registrov viacerých analytických archívnych pomôcok, a to najmä fondov „A“ a „E“ – prevzaté spisy (33 065 záznamov, 151 244 údajov). V súvislosti s delimitáciami i viacerými mimoriadnymi udalosťami sa uskutočnila kontrola Zbierky personálnej dokumentácie príslušníkov štátnobezpečnostných zložiek obdobia neslobody. Verifikovalo sa približne 11 000 záznamov. Spracované boli súpis pomocníkov 11. brigády Pohraničnej stráže v Bratislave za rok 1989 (1 543 záznamov, t. j. 6 100 údajov); súpis pomocníkov 11. roty Pohraničnej stráže v Kopčanoch za roky 1960 – 1965 a 1967 – 1988 (1 200 záznamov) súpis pracovníkov 11. brigády Pohraničnej stráže v Bratislave za roky 1964 – 1989 (900 záznamov); súpis členov Hlinkovej gardy a Hlinkovej slovenskej ľudovej strany (5 764 záznamov, t. j. 30 380 údajov).

5.3 BÁDATEĽŇA

Činnosť bádateľne a možnosti štúdia dokumentov výraznou mierou ovplyvnila pandémia COVID-19. V roku 2020 Archív ÚPN bádateľom pripravil 171 362 strán archívnych dokumentov. V bádateľni študovalo 116 osôb (93 externých a 23 interných bádateľov), ktoré vykonali 186 bádateľských návštev. V rámci ochrany osobných údajov bolo vypracovaných 79 posúdení možností sprístupnenia a osobné údaje anonymizované v 197 inventárnych jednotiek v rozsahu 23 265 strán. Žiadateľom bolo vydaných celkovo 46 854 študijných kópií archívnych dokumentov. Z pohľadu účelu sprístupnenia išlo o nasledujúce oblasti záujmu: vedecké bádanie (bakalárske, diplomové práce, výskumné projekty) – 78 bádateľov; nahliadnutia súkromného charakteru (napr. štúdium vlastného spisu, resp. blízkej osoby) – 15 bádateľov; spravodajstvo a publicistika – 8 bádateľov; nahliadnutia úradného charakteru – 7 bádateľov; príprava dokumentárnych filmov – 8 bádateľov. K najčastejšie sa vyskytujúcim tematickým okruhom štúdia patrili: perzekúcia osôb (25 bádateľov); dejiny cirkví, perzekúcia, vzťah cirkví a ŠtB (20 bádateľov); organizácia, metódy a činnosť ŠtB (17 bádateľov); genealogický výskum (13 bádateľov); problematika ochrany štátnych hraníc (5 bádateľov); obdobie Slovenskej republiky 1939 – 1945 (3 bádatelia; projekt Nenápadní hrdinovia (3 bádatelia); politický exil (1 bádateľ); dôchodkové zabezpečenie (4 bádatelia); menšiny na Slovensku (4 bádatelia); dejiny KSČ (3 bádatelia); normalizácia (5 bádatelia). Popritom sa medzi oblastami záujmu bádateľov objavili aj témy Černobyľská havária, Kresťanský disent u evanjelikov vo výchove detí a mládeže, Neoficiálna výtvarná scéna, Sto rokov Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, Učebnice v období socializmu, Vojna vo Vietname v kontexte protivojnového hnutia a Záujmové činnosti detí v období socializmu. Pracovníci archívu vykonávali aj pomerne rozsiahlu odbornú konzultačnú činnosť, a to najmä v kontexte vybavovania bádateľskej agendy, ktorá bola poskytovaná predovšetkým v súvislosti s informáciami o metodike a činnosti štátnobezpečnostných zložiek, stupni spracovania archívnych fondov, či spôsobe a možnostiach prístupu k archívnyim dokumentom.

5.4 AKVIZIČNÁ ČINNOSŤ

V rámci akvizičnej činnosti ÚPN prevzal niekoľko zaujímavých prírastkov, no vo viacerých prípadoch, i vzhľadom na pandemickú situáciu, nebol akvizičný proces ukončený. Medzi novými prírastkami sú dokumenty z osobných pozostalostí Mateja Andráša a Jozefa Vicena, či samizdaty od Pavla Mihaliča. Počas roku 2020 pracovníci archívu spracovali akvizície v celkovom rozsahu 3,5 bm.

5.5 ODBORNÁ A OSVETOVÁ ČINNOSŤ

Archív ÚPN – tak ako po minulé roky – pripravoval Deň otvorených dverí Archívu ÚPN. Témou dňa otvorených dverí mala byť likvidácia mužských a ženských reholí v Československu – akcie K a R. Hoci sa kvôli pandemickej situácii Deň otvorených dverí neuskutočnil, dokumenty z výskumu boli využité tak pre potreby facebookovej stránky inštitúcie, ako aj v rámci spolupráce so Štátnym archívom v Trnave a Rehol'ou menších bratov – Františkánov na podujatí *Františkánske dvere dokorán – Spomienka na 70. výročie „Akcie K“*, ktoré sa uskutočnilo 20. júna 2020 vo františkánskom kláštore v Trnave.

Rovnako ako v minulom období, na žiadosť Katedry archívniectva a pomocných vied historických Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, sa v Archíve ÚPN realizovala v rozsahu 15 pracovných dní Odborná archívna prax.

Priestory archívu sa tiež stali dejiskom nakrúcania dokumentárneho filmu *Nenápadní hrdinovia 2* režisérky Evy Holubanskej Bartovičovej, na ktorom odborne spolupracoval P. Pytlík.

6 EVIDENCIE A DATABÁZY

ÚPN v roku 2020 pokračoval v spracovaní, prepise a konsolidovaní údajov z registračných protokolov operatívnych zväzkov Správy kontrarozviedky v Bratislave a teritoriálnych útvarov ŠtB na Slovensku. V zmysle § 19 ods. 1 zákona č. 553/2002 Z. z. pripravuje na publikovanie evidenčné záznamy zo zachovaných alebo rekonštruovaných protokolov a ďalších evidenčných pomôcok Štátnej bezpečnosti. V rámci plnenia úloh na projekte bol vykonaný prepis registračného protokolu zväzkov Krajskej správy Ministerstva vnútra v Nitre (994 záznamov, t. j. 12 279 údajov).

V rámci projektu s názvom *Lepšie neskoro ako nikdy* spracúva ÚPN archívne záznamy a údaje z moskovských archívov o občanoch Slovenskej republiky odvečených či zadržaných v bývalom ZSSR po II. svetovej vojne. Dňa 26. apríla 2017 ÚPN od Múzea SNP na základe Zmluvy o vzájomnej spolupráci z 15. novembra 2015 prevzal na elektronickom nosiči fotokópiu kartotéky GUPVI týkajúcu sa československých vojenských zajatcov v ZSSR. ÚPN za rok 2020 spracoval 9 900 z celkového počtu 39 000 evidenčných kariet. Súhrnne je vytvorená databáza k 26 925 kartám.

7 VEDECKÝ VÝSKUM A DOKUMENTÁCIA

V roku 2020 došlo k zmene organizačnej štruktúry Ústavu pamäti národa. V jej dôsledku vzniklo 1. septembra 2020 (ako jedna z troch základných organizačných zložiek ÚPN) Centrum výskumu obdobia neslobody, ktoré popri sekretariáte a edičnom referáte tvoria tri špecializované oddelenia (oddelenie dokumentácie, oddelenie výskumu a vzdelávania a oddelenie audiovizuálnej tvorby).

7.1 OKRUHY VEDECKÉHO VÝSKUMU A DOKUMENTÁCIE

1) Osudy slovenských Židov 1939 – 1945

Riešiteľ: Mgr. Pavol Makyna, PhD. (1/2 úväzok)

Výskum v rámci projektu je orientovaný tromi základnými smermi – zistenie a spracovanie základných údajov o židovskej komunite na Slovensku, obmedzovanie ľudských práv Židov a majetková perzekúcia, ktorá sa týkala likvidácií a arizácií podnikového majetku. Zároveň sa v rámci výskumu venuje pozornosť aj problematike prejavov antisemitizmu na Slovensku v období krátko po skončení druhej svetovej vojny.

V roku 2020 riešiteľ vedecko-výskumného okruhu P. Makyna realizoval výskum v Slovenskom národnom archíve a v archívoch na regionálnej úrovni. Jeho výstupmi bolo publikovanie vedeckej štúdie *Návrhy definície „pojmu Žid“ na Slovensku v rokoch 1938 – 1939* v časopise *Pamäť národa*, č. 4/2020, v ktorom boli publikované výstupy z odborného seminára *Uzákonené bezprávie. Rasové zákonodarstvo na Slovensku a v Európe* (konal sa v máji 2019 v Bratislave). Zároveň pracoval na doplnení popularizačnej príručky o holokauste na Slovensku, ktorá by mala ako druhá publikácia v rámci edície *Príručky pre školy* vyjsť v roku 2021. Doplnený rukopis prešiel cez recenzné konanie.

2) Nastolenie, vývoj a represívne nástroje komunistického režimu (1945 – 1989)

Riešiteľ: doc. Mgr. et Mgr. Ondrej Podolec, PhD.

Vedecko-výskumný okruh je zameraný na analýzu nástupu komunistického režimu k moci v bývalom Československu, jeho vývoj po prevzatí moci vo februári 1948 a represívne nástroje, ktoré využíval na svoje mocenské udržanie až do roku 1989.

Riešiteľ absolvoval v priebehu roka archívny výskum v Národnom archíve Českej republiky v Prahe, kde študoval materiály z proveniencie Predsedníctva a Sekretariátu ÚV KSČ. Výstupmi v rámci projektu bola edícia dokumentov o ohlase obyvateľstva Československa na výstavbu Berlínskeho múru (*Pamäť národa*, č. 1/2020). Tiež pripravil a odborne garantoval výstavu o protikomunistickom odboji na Slovensku po druhej svetovej vojne a pracoval na organizačných prípravách konferencie *Regióny v dobe neslobody* (plánovaná na jar 2021). Publikoval vedeckú štúdiu *Vývoj povojnovej miestnej správy na Slovensku*. Riešiteľ zároveň pracoval na zostavení zborníka *Nastolenie komunistického režimu v Československu vo februári 1948 a jeho dôsledky pre spoločnosť*.

3) Protikomunistický odboj na Slovensku (1948 – 1953)

Riešiteľ: Mgr. et Mgr. Martin Garek, PhD.

Vedecko-výskumný projekt je zameraný na komplexné zmapovanie foriem a prejavov protikomunistického odboja na Slovensku v rokoch 1948 – 1953, vrátane jeho doteraz neznámych aspektov a protagonistov.

Archívny výskum v rámci okruhu skomplikovala pandémia COVID-19 (materiály v SNA), preto riešiteľ zameral výskum na fondy v Archíve ÚPN. Vedeckými výstupmi v rámci vedeckého okruhu sú edícia dokumentov o protikomunistickom odboji na Slovensku (vyjde v časopise *Pamäť národa* v roku 2021). Medzi odbornými výstupmi je najdôležitejším výstava o protikomunistickom odboji a spolupráca na projekt Mapa obetí komunizmu, či na monotematickom čísle *Historickej revue* o politických procesoch v 50. rokoch.

4) Politické procesy na Slovensku po roku 1948 a rehabilitácie

Riešiteľ: Mgr. Branislav Kinčok, PhD.

Výskumný okruh sa zaoberá vykonštruovanými súdnymi procesmi najmä z prvej polovice 50. rokov a následným rehabilitáciám v 60. rokoch. V rámci projektu vydal ÚPN v posledných rokoch viacero štúdií a dokumentov.

Dlhodobý riešiteľ vedecko-výskumného okruhu B. Kinčok pokračoval v bádanií problematiky politických procesov v 50. rokoch. Výsledkom práce bolo doplnenie rukopisu ťažiskového výstupu v rámci okruhu: vedeckej monografie o procese s tzv. buržoáznymi nacionalistami (Husák a spol.). Rukopis má takmer 600 strán. Ďalšími vedeckými výstupmi boli publikovaná štúdiá a edícia dokumentov v Pamäti národa (Nezrealizovaný prípad Šmidke a spol., štúdiá č. 1/2020; dokumenty č. 3/2020) a odovzdaný rukopis *Boj proti trockizmu na Slovensku po roku 1956. Kauza Michal Tušera a spol.* (bude publikovaný v časopise *Pamäť národa* v roku 2021)

Riešiteľ sa tiež autorsky výrazne podieľal na príprave tematického čísla *Historickej revue* o politických procesoch (celkovo 3 články) a z organizačného hľadiska pripravoval medzinárodnú vedeckú konferenciu o komunistických stranách v štátoch východného bloku (kvôli pandémie posunutá na rok 2021).

5) Štát a cirkvi 1945 – 1989

Riešiteľ: Mgr. František Neupauer, PhD.

Vedecko-výskumný okruh sa venuje snahám vládnej moci v komunistickom Československu o využitie a likvidáciu cirkví i náboženstva ako takého, pričom sa zameriava predovšetkým na tie aspekty existencie cirkví, ktorým bola v doterajšej historiografii venovaná len okrajová pozornosť.

Riešiteľ vedecko-výskumného okruhu, František Neupauer, sa vo svojom výskume v roku 2020 zameral na ťažiskovú problematiku likvidácie reholí na Slovensku v roku 1950, nakoľko sme si pripomínali 70. výročie od tejto udalosti. Absolvoval výskum v Štátnom archíve v Bratislave a podieľal sa na tvorbe novej tematickej webovej stránky

www.barbarskanoc.sk, do ktorej prispel odbornými textami aj prípravou a výberom dokumentov. V rámci výročia sa podieľal aj na mediálnej prezentácii ÚPN. Plánované konferencie a diskusie museli byť kvôli pandémie zrušené. Do časopisu *Pamäť národa* pripravil tematický rozhovor s Emilom Rončákom (č. 2/2020), a vedeckým výstupom bola štúdia o politickom väzňovi Jánovi Huttyrovi. Pracoval aj na príprave vedeckého zborníka o Františkovi Paňákovi, ktorý bude publikovaný v roku 2021.

6) Politický systém, režim a spoločnosť na Slovensku 1968 – 1989

Riešiteľ: Mgr. Patrik Dubovský, PhD.

Cieľom výskumného okruhu je zmapovanie pôsobenia komunistického režimu v období tzv. normalizácie. Medzi priority patrí výskum štruktúry a činnosti jednotlivých inštitúcií štátu, odpor proti normalizačnému režimu, ako aj štrukturálne a sociálne zmeny v slovenskej spoločnosti. Súčasťou výskumu je aj analýza procesov vedúcich k pádu komunistického režimu na Slovensku v roku 1989.

Riešiteľ projektu sa v rámci archívneho výskumu zamerával na materiály uložené v Archíve Ústavu pamäti národa, najmä na vyšetrovacie spisy a materiály z pozostalosti Jána Langoša. Výstupom projektu bolo doplnenie a finalizácia rukopisu monografie o Jánovi Langošovi, ktorá by mal byť publikovaná v roku 2021. Ďalším publikačným výstupom bol zborník o zločinoch ŠtB a Pohraničnej strážne, kde mal riešiteľ vedeckú štúdiu o prenasledovaní Mons. Trstenského. Pripravil tiež vedeckú štúdiu o pohľade Štátnej bezpečnosti na Antona Srholca, ktorá bude publikovaná v roku 2021.

V rámci vedecko-výskumného okruhu zorganizoval v spolupráci s OZ Samizdat.sk a Univerzitnou knižnicou v Bratislave vedeckú konferenciu *Deň samizdatu. Samizdaty v strete s bezpečnostným aparátom režimu*, ktorá sa konala v Bratislave 12. októbra 2020 a na ktorej sa popri historikoch zúčastnili viacerí vydavatelia samizdatovej literatúry z Čiech a Slovenska. Za ÚPN vystúpil s príspevkom *Oni odišli, ich samizdaty zostávajú – zosnulí aktéri slovenského samizdatu*. Podieľal sa aj na odborných konzultáciách dokumentárnych filmov, akými boli série *Slovenský panteón*. Anton Srholec (RTVS) či *Zakázaný Bůh* (Česká televize).

7) Násilná kolektivizácia

Riešiteľ: Mgr. Silvia Haladová, PhD.

Výskum v rámci okruhu sa zameriava na násilnú kolektivizáciu ako jeden z najbolestnejších perzekučných zásahov komunistického režimu voči obyvateľom. Cieľom projektu je komplexne zmapovať príčiny, priebeh a dôsledky násilnej kolektivizácie poľnohospodárstva na Slovensku, so zameraním na donucovacie a perzekučné opatrenia proti roľníkom.

V roku 2020 riešiteľka projektu realizovala rozsiahly výskum v Štátnom archíve v Trnave. V rámci publikačných výstupov zverejnila v časopise *Pamäť národa* recenziu na publikáciu venovanú kolektivizácii (v čísle 3/2020), a odovzdala rukopis vedeckej štúdie, ktorá vyjde v časopise v roku 2021. Zároveň dopracovala edíciu dokumentov o osudoch politického väzňa Juraja Hurného. Organizačne pripravila vedeckú konferenciu o Andrejovi Žarnovovi, ktorá sa však kvôli pandémie COVID-19 nemohla uskutočniť.

8) Slovenský politický exil v zápase proti komunistickému režimu

Riešiteľ: Dr. phil. Beáta Katrebová Blehová

Cieľom vedecko-výskumného okruhu je zmapovať aktivity slovenskej emigrácie v zápase proti totalitnému komunistickému režimu od roku 1948 do novembra 1989. Osobitne ide o prehľad a analýzu jednotlivých skupín (česko)slovenského exilu, ich hlavných predstaviteľov, organizácií a periodík, ako aj ideovú orientáciu. Výskum zasadzuje slovenskú emigráciu a jej aktivity do širšieho kontextu studenej vojny.

Riešiteľka sa v rámci výskumu zamerala na výskum témy Svetový kongres Slovákov. Plánovaný seminár v júni sa nemohol uskutočniť, finalizovala však rukopis edície dokumentov – rezolúcií z generálnych zhromaždení Svetového kongresu Slovákov, ktorá bude publikovaná v roku 2021. Ďalšími vedeckými výstupmi v rámci projektu boli štúdia v časopise *Pamäť národa* (Zahraničné vysielanie na Slovensko v období nástupu komunistickej totality. Jozef Cieker a počiatky slovenského vysielania Španielskeho štátneho rozhlasu, č. 3/2020), a vedecké štúdie o spolupráci exilu s protikomunistickým odbojom na Slovensku v 50. rokoch (publikované v zahraničí) a štúdia o Michalovi Lackovi a jeho sledovaní Štátnou bezpečnosťou. Popularizačnými výstupmi boli podklady na výstavu o Svetovom kongrese Slovákov. Popri týchto povinnostiach finalizovala a redakčne spracovala rukopisy textov do vedeckého zborníka *Annus mirabilis 1989*, ktorý bude publikovaný v roku 2021.

9) Organizačná a personálna rekonštrukcia teritoriálnych útvarov ŠtB

Riešiteľ: Mgr. Daniel Halčín

Riešiteľ v roku 2020 pripravil prehľad 1044 príslušníkov Krajskej správy MV Banská Bystrica podľa kádrových rozkazov z rokov 1954 – 1957. Rekonštrukcia personálnej a organizačnej štruktúry KS MV Banská Bystrica bude pokračovať v roku 2021, kedy by mala dokončená.

V rámci publikačných výstupov z projektu pripravil D. Halčín profil príslušníka ŠtB V. Makovinského, ktorý bude publikovaný v roku 2021.

10) Personálna rekonštrukcia odborov vyšetrovania na Slovensku

Riešiteľ: Mgr. Vladimír Palko

Riešiteľ pripravil prehľad 31 podkladov – rozkazov a nariadení ministra vnútra z rokov 1956 – 1989, ktoré sa týkajú organizácie útvarov vyšetrovania ŠtB, organizácie vyšetrovania a postupu pri stíhaní. Na základe štúdia podkladov riešiteľ spracoval organizačný vývoj útvarov vyšetrovania ŠtB v rokoch 1971 – 1989 v rozsahu 5 normostrán. Riešiteľ pripravil východiskový stav personálnej rekonštrukcie v rozsahu 49 príslušníkov. Personálna rekonštrukcia bude pokračovať v roku 2021.

11) Spracovanie prehľadu tajných spolupracovníkov teritoriálnych útvarov rozviedky na Slovensku

Riešiteľ: Mgr. Michal Miklovič

Riešiteľ v roku 2019 vytvoril na základe evidenčných pomôcok prehľad 590 tajných spolupracovníkov rozviedky. V roku 2020 štúdiom zachovaných zväzkov skontroloval a doplnil informácie k 302 tajným spolupracovníkom.

12) Spravodajské oddelenie 11. brigády Pohraničnej stráže v rokoch 1951 – 1989

Riešiteľ: Mgr. Vladimír Palko

Riešiteľ finalizoval vedeckú monografiu *Ostro sledovaná hranica*, ktorá mapuje metódy a prax spravodajskej ochrany štátnej hranice 11. brigádou Pohraničnej stráže Bratislava. Monografia zaznamenáva represívne, rozviedne a kontrarozviedne pôsobenie počas takmer celého trvania komunistického režimu. Riešiteľ zároveň pripravil článok *Štefan Kysel' – pohraničník telom aj dušou*, ktorý bol publikovaný v Pamäti národa, č. 3/2020.

13) Databáza perzekvovaných za trestný čin nepovoleného opustenia republiky a nositeľov súdnych perzekúcií

Riešitelia: Emília Pastvová; Mgr. Michal Miklovič

Pôvodná riešiteľka v roku 2020 odovzdala prehľad 3 759 perzekvovaných osôb, 38 prokurátorov, 79 sudcov a 11 vyšetrovateľov za bývalý Stredoslovenský kraj. Pre potreby zverejnenia bude prehľad upravený v roku 2021.

14) Databáza z registra osôb súdených Štátnym súdom, odd. Bratislava

Riešiteľ: Mgr. Lukáš Obšitník

Riešiteľ (ktorý je zamestnaný v rámci Kancelárie ÚPN) v II. polroku 2020 spracoval 44 spisov k 61 osobám. Doteraz spracoval celkovo 1 014 spisov k 3 696 osobám.

15) Popravení príslušníci ZNB

Riešiteľ: Mgr. Vladimír Palko

V rámci výskumu bol dopracovaný rukopis vedeckej monografie o popravených príslušníkoch ZNB, ktorý bol po zapracovaní recenzných posudkov odovzdaný na grafické spracovanie. Publikácia bude vydaná v roku 2021.

7.2 VEDECKÉ A ODBORNÉ KONFERENCIE, KOLOKVIÁ A SEMINÁRE

Ústav pamäti národa aj v roku 2020 plánoval prípravu medzinárodných vedeckých konferencií v spolupráci s partnerskými inštitúciami. Realizáciu pôvodného zámeru však veľmi negatívne ovplyvnila pandémia COVID-19. Z pôvodne naplánovaných siedmich vedeckých konferencií a odborných seminárov bolo možné uskutočniť iba jedno podujatie (konferencia ku dňu samizdatu). Zrušené, resp. presunuté museli byť rozpracované podujatia plánované pri príležitosti 70. výročia likvidácie kláštorov (seminár v Badíne

a seminár o porovnaní procesu likvidácie reholí v Maďarsku a na Slovensku), seminár pri príležitosti 50. výročia vzniku Svetového kongresu Slovákov, vedecká konferencia o Andrejovi Žarnovovi, vedecká konferencia o dejinách Kremnice a medzinárodná vedecká konferencia o komunistických stranách v rokoch 1956 – 1968. V rámci organizačných príprav sa vykonala len registrácia prihlásených záujemcov o vystúpenie na konferencii. Celkovo sa prihlásilo 16 zahraničných účastníkov.

1) Vedecká konferencia *Deň samizdatu 2020. Samizdaty v strete s bezpečnostným aparátom režimu.*

12. október 2020, Bratislava

Organizátor: Ústav pamäti národa

Spoluorganizátori: Univerzitná knižnica v Bratislave; Občianske združenie samizdat.sk

Vedecká konferencia bola zameraná na mapovanie fenoménu samizdatovej literatúry v našich dejinách i zápase s komunistickým režimom. Cieľom konferencie, ktorá je pravidelným podujatím Ústavu pamäti národa, bolo analyzovať aktivity bezpečnostných zložiek komunistického štátu proti vydávaniu a distribúcii samizdatov. Popri odbornej časti podujatie vytvorilo priestor na prezentácie pamätníkov a pracovné stretnutie redaktorov, tlačiarov a distribútorov samizdatov zo Slovenskej i Českej republiky. Kvôli pandemickým opatreniam bol priebeh konferencie vysielaný naživo cez stream a v publiku bol len obmedzený počet divákov.

Účastníci a príspevky:

- Ján ŠIMULČÍK (OZ samizdat.sk): *Rozsah samizdatovej tvorby na Slovensku 1969 – 1989*
- František MIKLOŠKO: *Zápas a perzekúcie občanov Slovenska pri vydávaní a šírení tlačeneho slova (1948 – 1989)*
- Miloš MAJKO: *Necenzurované noviny Rudé Krávo a Cibulkove zoznamy tajných spolupracovníkov ŠtB, následne: videosekvencia o Petrovi Cibulkovi*
- Miroslav SVOBODA (scriptum.cz): *Peripetie samizdatového portálu scriptum.cz alebo Jak Indián vyučil chlapce*
- Patrik DUBOVSKÝ (Ústav pamäti národa): *Oni odišli, ich samizdaty zostávajú – zosnulí aktéri slovenského samizdatu*
- Andrea PÚČIKOVÁ, Eva LOKAJOVÁ (Ústav pamäti národa): *Videosekvencia o Ivanovi Polanskom*

Účastníci diskusie okrúhleho stola:

- František Mikloško
- Ján Čarnogurský
- Martin Lauko
- Pavol Hric.

Z ďalších konferencií boli pred ich zrušením organizačne pripravené tri podujatia.

1) Vedecká konferencia s medzinárodnou účasťou *Andrej Žarnov. Lekár, básnik, exulant*

1. október 2020, Trnava

Organizátor: Ústav pamäti národa

Spoluorganizátori: Poľské veľvyslanectvo na Slovensku; Trnavský samosprávny kraj; Mesto Trnava; Katedra slovenskej literatúry a literárnej vedy Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave; Poľský inštitút v Bratislave; Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, Štátny archív v Trnave

Účastníci a príspevky:

- Róbert LETZ (Univerzita Komenského v Bratislave): Básnik Andrej Žarnov, jeho umelecké, spoločenské a politické aktivity v prvej polovici 20. storočia
- Peter TOLLAROVÍČ (Univerzita Komenského v Bratislave): Andrej Žarnov a jeho literárna prezentácia v 30. rokoch 20. storočia v kontexte modernej slovenskej literatúry
- Eva ORBANOVÁ (Trnavská univerzita v Trnave): Pred a postkatynské reminiscencie na Andreja Žarnova
- Margita KÁNIKOVÁ: V tieni slávneho muža
- Emília HRABOVEC (Univerzita Komenského v Bratislave): Andrej Žarnov v exile
- Beáta KATREBOVÁ BLEHOVÁ (Ústav pamäti národa): František Šubík v osídľach československej štátnej bezpečnosti
- Adam PUŠKÁR: Právny problém straty titulu profesor
- Mirosław SZUMIŁO, PAWEŁ LIBERA (Ústav národnej pamäti, Varšava): Medzinárodná lekárska komisia v Katyni. Povojnový osud členov katynskej lekárskej komisie
- Pavel SUK (Karlova univerzita; Západočeská univerzita): Návšteva českého spisovateľa Františka Kožíka v Katyni v roku 1943
- Ondrej PODOLEC (Ústav pamäti národa): Retribučný proces s A. Žarnovom a jeho politické súvislosti

2) Vedecká konferencia *Kremnica v dejinách 20. storočia. II. ročník*

22. október 2020, Kremnica

Organizátori: Štátny archív v Banskej Bystrici, pracovisko Archív Kremnica; Mesto Kremnica; Ústav pamäti národa

Účastníci a príspevky:

- HORVÁTHOVÁ, Ivana: *Národný uhorský banícky a hutnícky spolok – odbočka Kremnica v rokoch 1893 – 1933*
- HAAS KIANIČKA, Daniel: *Kriminalita v Kremnici medzi rokmi 1918 – 1938*
- TURÓCI, Martin: *Kremnica v období veľkej hospodárskej krízy*
- SOLČANIOVÁ, Valéria: *Kremnickí živnostníci a podnikatelia v medzivojnovom období*
- STACHOVÁ, Monika: *Dichotómia mestských a vidieckych Rómov v kremnickom okrese (1927 – 1960)*

- VOLONTIER, Lukáš: *Vplyv Slovenského štátu na ťažbu zlata v Kremnici*
- HIRČÁK, Juraj: *Ján Horák, tvorca novej Kremnice*
- SIVOŠ, Jerguš: *Otto Nehring, vedúci ústrednej kancelárie Gestapa v Kremnici a jeho povojnové vyšetrovanie*
- NÁROŽNÝ, Miroslav: *Obnova nehnuteľných pamiatok v meste Kremnica v 20. storočí*
- CUPÁK, Jindřich: *Zdravotníctvo dvadsiateho storočia v okrese a meste Kremnica*
- DOBROTKOVÁ, Katarína: *Kolíska umenia, kultúry a vzdelania v Kremnici*
- LEŠKOVÁ, Agáta: *Olympijské tradície v histórii kremnického športu 20. storočia*
- ONDREJKA, Martin: *História Športovej školy dorastu v Kremnici*
- HIRSCHNEROVÁ, Lenka: *Kremnické kúpalisko – zriadenie a vývoj do času zavedenia termálnej vody*

3) Medzinárodná vedecká konferencia *Komunistické strany v sovietskom bloku 1956 – 1968. Od destalinizácie k ekonomickým reformám*

4. – 5. november 2020, Bratislava

Organizátori: Ústav pamäti národa; Ústav národnej pamäti (Poľsko); Výbor národnej pamäti (Maďarsko); Ústav pre štúdium totalitných režimov (Česká republika)

Prihlásení účastníci:

- Anna MARCINKIEWICZ-KACZMARCZYK, Ph.D, Institute of National Remembrance: *Influence of the Polish Political Thaw on the Changes in Programme of Social Organization Based on Example of the Women's League. Reforms, Changes and Repercussions (1956-1968)*
- Gábor CSIKÓS, PhD, MTA Research Center for the Humanities The Committee of National Remembrance: *„Communists from the old school”? Contemporary perceptions of the collectivization of Hungarian agriculture in the Swedish press (1959–1961)*
- Detelina DINEVA, PhD, Institute for Historical Studies, Bulgarian Academy of Sciences: *The Impact of the Hungarian Revolution of 1956 on De-Stalinization in Bulgaria*
- Jacek Tebinka, prof. dr hab., Uniwersytet Gdański, Instytut Politologii: *British reactions to political changes in Soviet Bloc countries 1956 – 1964*
- Klejd Këlliçi, Dr., University of Tirana: *Fueling Stalinist dissidence in Eastern Europe: Kazimierz Mijal and the Albanian Labour Party*
- Krasimira TODOROVA, PhD Student, Sofia University “St. Kliment Ohridski”: *The Hungarian Revolution of 1956 and the Bulgarian Communist Party*
- Maja LUKANC, PhD Student, Institute of Contemporary History in Ljubljana; University of Ljubljana: *From Enmity to Amity: Polish-Yugoslav Reconciliation (1954 – 1956)*
- Marta PASZEK, Ph.D., University of Rzeszów, Faculty of Law: *The destalinization of the judiciary in Poland in 1955/1956*
- Michał Przeperski, PhD., Institute of National Remembrance: *Dogmatism against the press? Polish Journalism after October 1956*
- Wojciech PADUCHOWSKI, Dr., Institute of National Remembrance: *De-Stalinization of "Konsomolska's younger sister"? - the role of the First Secretary of the KF [Factory Committee] PZPR Huta im. Lenin in Krakow Zbigniew Jakus in redefining party policy on the premises of the plant (1956 – 1964)*

- Paweł SASANKA, PhD., Institute of National Remembrance: *The fight for the "Thaw". Casus of Stefan Staszewski, leader of Warsaw Committee of the Polish United Workers' Party between XX Congress of CPSU and October 1956 in Poland*
- Piotr BUDZYŃSKI, PhD student, University of Łódź, Instytut of History: *Between declared democratization and political pragmatism. Łódź committee of the Polish United Workers Party and challenges of 1956*
- Rafał ŁATKA, dr hab., Institute of National Remembrance: *Catholic Church in Poland in the policy of Polish United Worker's Party in 1956 – 1968*
- Gábor SZILÁGYI, PhD., Office of the Committee of National Remembrance, Budapest: *Ambiguous De-Stalinization in Hungary, 1962*
- Aleksandar ŽIVOTIC, Prof. PhD, Department for the History of Yugoslavia, Faculty of Philosophy in Belgrade

Podobne boli zrušené aj podujatia, na ktorých sa mal ÚPN podieľať ako spoluorganizátor či partner, ako napr. prvý diel plánovanej série konferencií o prenasledovaní cirkví v krajinách východného bloku. Konferencia sa mala konať v októbri 2020 vo Varšave.

7.3 ÚČASŤ NA VEDECKÝCH KONFERENCIÁCH A SEMINÁROCH

Účasť pracovníkov na vedeckých podujatiach bola výrazne ovplyvnená vypuknutím pandémie COVID-19, v dôsledku čoho boli zrušené aj viaceré plánované podujatia v zahraničí. V porovnaní s predchádzajúcimi rokmi preto prišlo k výraznejšiemu poklesu počtu vystúpení na medzinárodných a domácich vedeckých fórach. Išlo o nasledujúce podujatia:

1) Medzinárodná vedecká konferencia *From the Helsinki Accords to the fall of the Berlin Wall and Beyond*

13. – 14. jún 2020, Washington D.C., USA (on-line)

Organizátor: Victims of Communism Memorial Foundation

Príspevok za ÚPN

- JAŠEK, P.: *The political opposition, human rights and political changes in Czechoslovakia in 1989*

2) Vedecká konferencia Deň samizdatu 2020

12. október 2020, Bratislava

Organizátori: Ústav pamäti národa, Univerzitná knižnica v Bratislave; OZ samizdat.sk

Príspevok za ÚPN:

- DUBOVSKÝ, P.: Oni odišli, ich samizdaty zostávajú – zosnulí aktéri slovenského samizdatu (prehľad).

7.4 PUBLIKAČNÁ ČINNOSŤ ZAMESTNANCOV

Pracovníci Ústavu pamäti národa v roku 2020 publikovali výsledky svojich výskumov v podobe monografií, vedeckých štúdií, zborníkových konferenčných referátov, alebo popularizačných článkov.

AAB – Vedecké monografie vydané v domácich vydavateľstvách (1)

- PALKO, Vladimír: *Ostro sledovaná hranica. Spravodajská zložka 11. brigády pohraničnej stráže v rokoch 1951 – 1989*. Bratislava: Ústav pamäti národa 2020, 264s. ISBN 978-80-89335-88-6.

ABC – Kapitoly vo vedeckých monografiách vydané v zahraničných vydavateľstvách (1)

- KATREBOVÁ BLEHOVÁ, Beáta: Armed Anti-communist Resistance in Slovakia in the postwar years, 1948–1953. The cases of Augustín Lednický and Ján Rešetko. In: Michael GEHLER, David SCHRIFFL, eds. *Violent Resistance. From the Baltics to Central, Eastern and South Eastern Europe 1944–1956*. Paderborn: Ferdinand Schöningh 2020, s. 189 – 215.

ABD – Kapitoly vo vedeckých monografiách vydané v domácich vydavateľstvách (1)

- PODOLEC, Ondrej: Vývoj povojnovej miestnej správy na Slovensku. In: SYRNÝ, Marek a kol.: *Slovensko v povojnovej Európe: politické zmeny v rokoch 1945 – 1948 a ich dopad na povojnovú spoločnosť*. Banská Bystrica: Múzeum Slovenského národného povstania, 2020, s. 142 – 163.

ADE – Vedecké práce v zahraničných nekarentovaných časopisoch (3)

- GAREK, Martin: Slovakia and the Communist Entry to Power (Autumn 1947–February 1948). *Pamięć i Sprawiedliwość*, roč. 36, č. 2, 2020, s. 118 – 137.
- JAŠEK, Peter: Bársonyos forradalom Szlovákiában. *Világtörténet*, roč. 10 (42), č. 1, 2020, s. 39 – 60.
- KATREBOVÁ BLEHOVÁ, Beáta: Slovensko pred 16. novembrom a slovenský exil. Krátky historiografický úvod. *Kontakty*, roč. 18, 2020, s. 39 – 53.

ADF – Vedecké práce v domácich nekarentovaných časopisoch (11)

- GAREK, Martin: Štátna Katolícka akcia na Orave – vzbury a nepokoje v roku 1949. *Pamäť národa*, roč. 16, č. 1, 2020, s. 33 – 51.
- HALČÍN, Daniel: Emil Zachar – náčelník krajského odboru pasov a víz v Stredoslovenskom kraji. *Pamäť národa*, roč. 16, č. 4, 2020, s. 66 – 95.
- JAŠEK, Peter: Pád komunistického režimu. In: BELUŠÁK, Eduard, JAŠEK, Peter, LUBUŠKÁ, Lenka, LUPRICHOVÁ, Zuzana (zost.): *N89. Cesta k slobode*. Bratislava: Slovenské národné múzeum, 2020, s. 26 – 36.
- KATREBOVÁ BLEHOVÁ, Beáta: Zahraničné vysielanie na Slovensko v období nástupu komunistickej totality. Jozef Cieker a počiatky slovenského vysielania Španielskeho štátneho rozhlasu. *Pamäť národa*, roč. 16, č. 3, 2020, s. 20 – 41.
- KINČOK, Branislav: Nezrealizovaný prípad. Protistranícka skupina Karol Šmidke a spol. *Pamäť národa*, roč. 16, 2020, č. 1, s. 3 – 24.
- KINČOK, Branislav: Dokumenty k prípadu Karol Šmidke a spol. *Pamäť národa*, roč. 16, 2020, č. 3, s. 42 – 64.

- MAKYNA, Pavol: Protižidovské výtržnosti a letákové akcie na Slovensku v lete 1946. *Pamäť národa*, roč. 16, 2020, č. 2, s. 39 – 50.
- MAKYNA, Pavol: Návrhy definície „pojmu Žid“ na Slovensku v rokoch 1938 – 1939. *Pamäť národa*, roč. 16, 2020, č. 4, s. 22 – 35.
- PALKO, Vladimír: Antonín Brázdil – „Eso v rukáve“ spravodajskej skupiny Malacky 11. brigády Pohraničnej stráže. *Pamäť národa*, roč. 16, č. 1, 2020, s. 69 – 89.
- PALKO, Vladimír. Štefan Kysel'. Pohraničník „telom aj dušou“. *Pamäť národa*, roč. 16, č. 3, 2020, s. 80 – 100.
- PODOLEC, Ondrej: Bude vojna? Reakcie občanov Československa na stavbu Berlínskeho múru. *Pamäť národa*, roč. 16, 2020, č. 1, s. 44 – 68.

AED – Vedecké práce v domácich recenzovaných vedeckých zborníkoch (7)

- JAŠEK, Peter: Kontakty slovenského a chorvátskeho politického exilu v 70. a v 80. rokoch. In: HOMZA, Martin, HOLJEVAC, Željko (eds.): *Studia Carpatho-Adriatica. Vol. I. Slováci a Chorváti na ceste k samostatnosti: História a perspektívy*. Bratislava: Slovensko-chorvátska komisia humanitných vied, 2020, s. 75 – 86.
- JAŠEK, Peter, PYTLÍK, Pavol: Ján Hutýra vo vyšetrovacej väzbe a pred súdom. In: LETZ, Róbert, ed.: *Ján Hutýra CM. Osobnosť v zápase o náboženskú identitu Slovenska*. Bratislava: Lúč, 2020, s. 123 – 144.
- KATREBOVÁ BLEHOVÁ, Beáta: Michal Lacko SJ a československá štátna bezpečnosť. In: ČERNÝ, Daniel, ed. *Prof. Michal Lacko SJ. 100 rokov od narodenia*. Bratislava, Rím: Slovenský historický ústav v Ríme, 2020, s. 86 – 101.
- KATREBOVÁ BLEHOVÁ, Beáta: Rozdelenie Česko-Slovenska v medzinárodnom kontexte: náčrt problematiky. In: HOMZA, Martin, HOLJEVAC, Željko (eds.): *Studia Carpatho-Adriatica. Vol. I. Slováci a Chorváti na ceste k samostatnosti: História a perspektívy*. Bratislava: Slovensko-chorvátska komisia humanitných vied, 2020, s. 87 – 105.
- KINČOK, Branislav: Reakcie československých bezpečnostných zložiek na udalosti v Poľsku a v Maďarsku v roku 1956. In: DUBOVSKÝ, Patrik, GULA, Marián, eds. *Akcie, zločiny a obeť Štátnej bezpečnosti a Pohraničnej stráže v rokoch 1945 – 1989*. Bratislava, Ústav pamäti národa, 2020, s. 68 – 91.
- NEUPAUER, František: Väzeň Ján Hutýra. In: LETZ, Róbert ed.: *Ján Hutýra, CM. Osobnosť v zápase o náboženskú identitu Slovenska*. Bratislava: Lúč, 2020, s. 145 – 168.
- PODOLEC, Ondrej: Štátoprávne mŕtvice Slovenska v 20. storočí (paralely s Chorvátskom). In: HOMZA, Martin, HOLJEVAC, Željko (eds.): *Studia Carpatho-Adriatica. Vol. I. Slováci a Chorváti na ceste k samostatnosti: História a perspektívy*. Bratislava: Slovensko-chorvátska komisia humanitných vied, 2020, s. 106 – 122.

AFC – Publikované príspevky na zahraničných vedeckých konferenciách (1)

- JAŠEK, Peter: The Fall of the Communist Regime in Slovakia. In: ABRAHAM, Florin: *1989. Annus mirabilis. Three Decades after: Desires, Achievements, Future*. Bucuresti: Comunicare.ro, 2020, s. 123 – 138.

BBB – Kapitoly v odborných knihách vydané v domácich vydavateľstvách (3)

- JAŠEK, Peter: Úvod. In: JAŠEK, Peter, KLUBERT, Tomáš, ed. *August 1968. Fakty, osobnosti, udalosti*. Bratislava: Ústav pamäti národa 2020, s. 10 – 25.
- SEGEŠ, Vladimír – KLUBERT, Tomáš – MEDVECKÝ, Matej: Encyklopédia vojen od najstarších čias po súčasnosť. Bratislava : Ikar 2020, 356 s.

- NEUPAUER, František: Totalitná povaha režimu a jeho obete. In: GONDA, Peter, ZAJAC, Peter: *Socializmus: realita namiesto mýtov*. Bratislava : Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika, 2020, s. 26 – 39.

BDF – Odborné práce v domácich nekarentovaných časopisoch (8)

- JAŠEK, Peter: Pomáhal prenasledovaným kresťanom. Anton Hlinka nás opustil pred 10 rokmi. In: *Národný kalendár 2021*. Martin: Matica slovenská, 2020, s. 154 – 156.
- KATREBOVÁ BLEHOVÁ, Beáta: Dva nové štáty na mape Európy. Rozdelenie Česko-Slovenska v medzinárodnom kontexte. *Historická revue*, roč. 31, 2020, č. 1, s. 70 – 73.
- KATREBOVÁ BLEHOVÁ, Beáta: Prof. Michal Lacko, SJ – horlivý zástanca práv slovenských gréckokatolíkov. *Historický zborník*, roč. 30, 2020, č. 1, s. 129 – 131.
- KATREBOVÁ BLEHOVÁ, Beáta: Šesťdesiatpäť rokov od atentátu na bývalého vyslanca Slovenskej republiky v Berlíne. Prečo bol Matúš Černák zavraždený? *Historický zborník*, roč. 30, 2020, č. 1, s. 132 – 136.
- KINČOK, Branislav: Škola organizovanej nenávisti. Politický proces s Miladou Horákovou a spol. *Historická revue*, roč. 31, 2020, č. 9, s. 24 – 27.
- KINČOK, Branislav: Gustáv Husák a spol. Politický proces s tzv. slovenskými buržoáznymi nacionalistami. *Historická revue*, roč. 31, 2020, č. 9, s. 36 – 41.
- KINČOK, Branislav: Dilemy českých a slovenských komunistov. Ako sa vyrovnat' s dedičstvom politických procesov? *Historická revue*, roč. 31, 2020, č. 9, s. 50 – 54.
- KOŠÍK, Ľudovít – KINČOK, Branislav: František a Gertrúda Herényiovci a prípad Albert Púčik a spol. *Pamäť národa*, roč. 16, 2020, č. 3, s. 101 – 105.

BDB – Heslá v domácich slovníkoch a encyklopédiách (8)

- GAREK, Martin: heslá v publikácii *August 1968. Fakty, osobnosti, udalosti*. Bratislava: Ústav pamäti národa 2020; heslá: Divadlo na korze (s. 75); Pád režimu Antonína Novotného (s. 142); Varšavská schôdzka (s. 186 – 187).
- JAŠEK, Peter: heslá v publikácii *August 1968. Fakty, osobnosti, udalosti*. Bratislava: Ústav pamäti národa 2020; heslá: Akčný program KSČ (s. 52 – 52); Augustové zasadnutie ÚV KSČ (s. 55); Bratislavské predjarie (s. 62 – 63); Brežnevova doktrína (s. 66); Colotka, Peter (s. 68 – 69); Futbalový rok 1968 (s. 88 – 90); Chudík, Michal (s. 99 – 100); Kryl, Karel (s. 107 – 108); Kultúrny život (s. 108 – 109); Laco, Karol (s. 109 – 110); Manifestácia na Bradle (s. 114 – 115); Mimoriadny zjazd KSS (s. 117 – 119); Muž s odhalenou hrud'ou (s. 124); Nécsey, Eduard (s. 126); Normalizácia (s. 126 – 128); Nové slovo (s. 128 – 129); Obete invázie vojsk Varšavskej zmluvy na Slovensku (s. 131 – 136); Odstránenie cenzúry (s. 137 – 138); Poaugustová emigrácia (s. 148 – 149); Prvomájový sprievod (s. 154 – 155); Robotnícko-rolnícka vláda (s. 160 – 161); Stretnutie na Balatone (s. 172); Telefonické rozhovory L. I. Brežneva s A. Dubčekom v auguste 1968 (s. 183); Varšavská zmluva (s. 187); Vatikánsky rozhlas v roku 1968 (s. 188 – 189); Západ a invázia VZ do Československa (s. 194 – 196).
- KATREBOVÁ BLEHOVÁ, Beáta: heslá v publikácii *August 1968. Fakty, osobnosti, udalosti*. Bratislava: Ústav pamäti národa 2020; heslá: Červonenko, Stepan Vasiljevič (s. 70 – 71); Dielo koncilovej obnovy (s. 71 – 73); Francúzska komunistická strana (s. 87 – 88); Hnilica, Pavol Mária (s. 95 – 96); Johnson, Lyndon (s. 101 – 102); Matica slovenská v roku 1968 (s. 115 – 117); Náhalka, Štefan (s. 125); Obnovenie Gréckokatolíckej cirkvi (s. 136 – 137); Rada vzájomnej

hospodárskej pomoci (s. 156); Rádio Slobodná Európa (s. 156 – 158); Roman, Štefan Boleslav (s. 164 – 165); Slovenská liga v Amerike v roku 1968 (s. 167 – 169); Suslov, Michail (s. 173); Talianska komunistická strana (s. 181 – 182); Udal'cov, Ivan (s. 184).

- KINČOK, Branislav: heslá v publikácii *August 1968. Fakty, osobnosti, udalosti*. Bratislava: Ústav pamäti národa 2020; heslá: Barnabitská rehabilitačná komisia (s. 56 – 57); Letné olympijské hry Mexiko 1968 (s. 111 – 112); Zimné olympijské hry Grenoble 1968 (s. 196 – 197).
- KLUBERT, Tomáš: heslá v publikácii *August 1968. Fakty, osobnosti, udalosti*. Bratislava: Ústav pamäti národa 2020; heslá: Alweg (s. 53 – 54); Bauer, Sandor (s. 57); Biľak, Vasil (s. 58 – 59); Bratislavská schôdzka (s. 60 – 61); Brežnev, Leonid Il'ič (s. 63 – 65); Ceausescu, Nicolae (s. 67); Černík, Oldřich (s. 69 – 70); Demonštrácia na Červenom námestí v roku 1968 (s. 71); Dievča roka (s. 73 – 74); Dubček, Alexander (s. 75 – 78); Dvetisíc slov (s. 78 – 82); Dzúr, Martin (s. 82 – 83); Gomulka, Wladyslav (s. 90 – 91); Grečko, Andrej Antonovič (s. 92 – 93); Hájak, Jiří (s. 93 – 94); Hlavatý, Josef (s. 94 – 95); Husák, Gustáv (s. 97 – 98); Indra, Alois (s. 100 – 101); Kádár, János (s. 102 – 104); Klub 231 (s. 104 – 105); Klub angažovaných nestraníkov (s. 106); Kriegel, František (s. 106 – 107); Lenárt, Jozef Július (s. 110 – 111); Levčík, Michal (s. 113); Makuch, Vasyľ (s. 113 – 114); Moskovská porada štátov Varšavskej zmluvy (s. 120); Moskovský protokol (s. 121 – 123); Novotný, Antonín (s. 130); Operácia DUNAJ (s. 138 – 142); Palach, Jan (s. 143 – 144); Pavel, Josef (s. 145); Pavlovskij, Ivan (s. 146); Plocek, Evžen (s. 147); Politbyro ÚV KSSZ (s. 149); Pozývaci list (s. 150 – 151); Pražská jar (151 – 153); Predsedníctvo ÚV KSČ (s. 153); Rádio Vltava (s. 158 – 159); Rips, Elijahu (s. 159); Rokovanie Predsedníctva ÚV KSČ a Politbyra ÚV KSSZ v Čiernej nad Tisou (s. 161 – 163); Rokovanie vedúcich predstaviteľov KSČ a KSSZ v Kyjeve (s. 163 – 164); Schôdzka v Drážďanoch (s. 165 – 166); Siwiec, Ryszard (s. 166 – 167); Smrkovský, Josef (s. 170 – 171); Svoboda, Ludvík (s. 173 – 175); Šalgovič, Viliam (s. 176 – 177); Šejnova aféra (s. 177); Šelest, Petro (s. 178); Šik, Ota (s. 178 – 179); Ulbricht, Walther (s. 184 – 186); Vojenské cvičenie Šumava (s. 189 – 190); Všetkému ľudu ČSSR (s. 190 – 191); Vysočanský zjazd KSČ (s. 192 – 193); Zajíc, Jan (s. 193 – 194); Zluva o podmienkach dočasného pobytu sovietskych vojsk na území Československa (s. 198); Zprávy (s. 199); Živkov, Todor (s. 200 – 201).
- NEUPAUER, František: heslá v publikácii *August 1968. Fakty, osobnosti, udalosti*. Bratislava: Ústav pamäti národa 2020; heslo: Slovenská organizácia na obranu ľudských práv (s. 169 – 170).
- PODOLEC, Ondrej: heslá v publikácii *August 1968. Fakty, osobnosti, udalosti*. Bratislava: Ústav pamäti národa 2020; heslo: Federalizácia Československa (s. 83 – 86).
- SIVOŠ, Jerguš: heslá v publikácii *August 1968. Fakty, osobnosti, udalosti*. Bratislava: Ústav pamäti národa 2020; heslo: Štátna bezpečnosť v roku 1968 (s. 180 – 181).

BHG – Odborné práce zverejnené na internete (9)

- DUBOVSKÝ, Patrik: Kto bol kto. Reholníci, <https://www.barnarskanoc.sk>
- DUBOVSKÝ, Patrik: Mužské rehole na Slovensku pred Akciou K, <https://www.barnarskanoc.sk>
- DUBOVSKÝ, Patrik: Ženské rehole na Slovensku pred Akciou R, <https://www.barnarskanoc.sk>

- ENDRŮDI, Ján: Časová os, <https://www.barnarskanoc.sk>
- KINČOK, Branislav: Kto bol kto. Predstavitelia režimu, <https://www.barnarskanoc.sk>
- MIKLE, Peter: Úvod do ochrany štátnych hraníc 1951 - 1989 na úseku 11. brigády PS Bratislava Zeitschrift der Forschungsverbundes SED-Staat, ZdF 45/2020 https://www.fu-berlin.de/sites/fsed/zdf/zdf41-50/ZdF-45/Inhaltsverzeichnis_45.pdf
- NEUPAUER, František: Niekoľko faktov o Sviečkovej manifestácii. <https://www.postoj.sk/53272/niekoľko-faktov-o-sviečkovej-manifestácii>
- NEUPAUER, František: Proces pred barbarskou nocou, <https://dennikn.sk/blog/1841169/proces-pred-barbarskou-nocou-1-cast/>
- NEUPAUER, František: Barbarská noc - 13. apríl 1950, <https://www.postoj.sk/53877/barbarska-noc-13-april-1950>

EDI – Recenzie v časopisoch a zborníkoch (3)

- GAREK, Martin: recenzia Madeline Vadkerty: Slovný pán prezident (Listy Jozefovi Tisovi). Žilina. Absynt, 2020, 230 s. *Slovenská archivistika*, roč. 50, č. 2, 2020, s. 164 – 170.
- HALADOVÁ, Silvia: recenzia Jiří Urban: Kolektivizace venkova v horním Polabí. Praha: Karolinum; Ústav pro studium totalitních režimů, 2017, 348 s. *Paměť národa*, roč. 16, č. 3, 2020, s. 106 – 108.
- KATREBOVÁ BLEHOVÁ, Beáta: recenzia Valentina Vladimirovna Marjina. SSSR – Slovensko, 1939 – 1945 gg.: Vojenno-političeskije aspekty. Moskva: Institut slavjanovedenia RAN, 2017, 496 s. *Paměť národa*, roč. 16, č. 2, 2020, s. 112 – 114.

GII – Rôzne publikácie a dokumenty (30)

- DUBOVSKÝ, Patrik, KOŠÍK, Ľudovít: Za Antonom Semešom. *Paměť národa*, roč. 16, č. 1, 2020, s. 119.
- DUBOVSKÝ, Patrik: Za Róbertom. Gombíkom. *Paměť národa*, roč. 16, č. 3, 2020, s. 19.
- GAREK, Martin: Kalendárium najvýznamnejších politických procesov v 50 rokoch. *Historická revue*, roč. 31, č. 9, 2020 s. 16 – 17.
- GAREK, Martin: Spomienka na profesora Jozefa Šimončiča. *Paměť národa*, roč. 16, č. 4, 2020, s. 120.
- KINČOK, Branislav, PÚČIKOVÁ, Andrea: Za Antonom Tomíkom. *Paměť národa*, roč. 16, č. 3, s. 120.
- KLUBERT, Tomáš 14. 3. 1945, Bombardovanie Nových Zámkov 14. 3. 1945. Dostupné na <https://www.upn.gov.sk/sk/14-marec-1945-bombardovanie-novych-zamkov/>
- KLUBERT, Tomáš 23. 3. - 4. 4. 1939, Maďarsko-slovenský ozbrojený konflikt (Malá vojna). Dostupné na <https://www.upn.gov.sk/sk/23-marec-1939-madarsko-slovensky-ozbrojeny-konflikt/>
- KLUBERT, Tomáš 23. 3. 1968, Schôdzka v Drážďanoch 23. 3. 1968. Dostupné na <https://www.upn.gov.sk/sk/23-marec-schodzka-v-drazdanoch/>
- KLUBERT, Tomáš 17. 4. 1968, Výmena Alexandra Dubčeka za Gustáva Husáka na čele KSČ. Dostupné na <https://www.upn.gov.sk/sk/17-april-1969---vymena-alexandra-dubceka-za-gustava-husaka-na-cele-ksc/>

- KLUBERT, Tomáš 26. 4. 1986, Havária v černobyľskej jadrovej elektrárni. Dostupné na <https://www.upn.gov.sk/sk/26-april-1986---havaria-v-cernobylskej-jadrovej-elektrarni>
- KLUBERT, Tomáš 9. 5. 1945, Prijatie ľudovodemokratickej ústavy. Dostupné na <https://www.upn.gov.sk/sk/9-maj-1948---prijatie-ludovodemokratickej-ustavy>
- KLUBERT, Tomáš 10. 5. 1960, Rozsiahla amnestia prezidenta Novotného. Dostupné na <https://www.upn.gov.sk/sk/10-maj-1960-%E2%80%93-rozsiahla-amnestia-prezidenta-novotneho>
- KLUBERT, Tomáš 20. - 30. 6. 1968, Vojenské cvičenie Šumava. Dostupné na <https://www.upn.gov.sk/sk/20-%E2%88%92-30-jun-1968-vojenske-cvicenie-sumava>
- KLUBERT, Tomáš 27. 6. 1968, Manifest 2000 slov. Dostupné na <https://www.upn.gov.sk/sk/27-jun-1968-manifest-2000-slov>
- KLUBERT, Tomáš 7. 7. 1985, Národná púť na Velehrade. Dostupné na <https://www.upn.gov.sk/sk/7-jul-1985-narodna-put-na-velehrade>
- KLUBERT, Tomáš 11. 7. 1960, Prijatie socialistickej ústavy. Dostupné na <https://www.upn.gov.sk/sk/11-jul-1960---prijatie-socialistickej-ustavy>
- KLUBERT, Tomáš 21. 7. 1939, Prijatie ústavy prvej Slovenskej republiky. Dostupné na <https://www.upn.gov.sk/sk/21-jul-1939-prijatie-ustavy-prvej-slovenskej-republiky>
- KLUBERT, Tomáš 22. 8. 1968, Prijatie "obuškového zákona". Dostupné na <https://www.upn.gov.sk/sk/22-august-1969-prijatie-obuskoveho-zakona>
- KLUBERT, Tomáš 31. 8. 1971, Ustanovujúca schôdza Združenia katolíckych duchovných Pacem in Terris. Dostupné na <https://www.upn.gov.sk/sk/31-august-1971-ustanovujuca-schodza-zdruzenia-katolickych-duchovnych-pacem-in-terris>
- KLUBERT, Tomáš 8. 9. 1944, Začiatok Karpatsko-duklianskej operácie. Dostupné na <https://www.upn.gov.sk/sk/31-august-1971-ustanovujuca-schodza-zdruzenia-katolickych-duchovnych-pacem-in-terris>
- KLUBERT, Tomáš 21. 9. 1944, Masaker v Sklenom. Dostupné na <https://www.upn.gov.sk/sk/21-september-1944-masaker-v-sklenom>
- KLUBERT, Tomáš 18. 10. - 21. 10. 1950, Proces s Viliamom Žingorom a spol. Dostupné na <https://www.upn.gov.sk/sk/18-21-oktober-1950-proces-s-viliamom-zingorom-a-spol>
- KLUBERT, Tomáš 5. 11. 1988, Založenie Československého helsinského výboru. Dostupné na <https://www.upn.gov.sk/sk/5-november-1988-zalozenie-ceskoslovenskeho-helsinskeho-vyboru>
- NEUPAUER, František – ŠRÁMKOVÁ, A: Udialo sa to za tmy a ticha. Rozhovor s chovancom rehole tešiteľov Emilom Rončákom o barbarskej noci. In: *Pamäť národa*, č. 2, 2020, s. 75 – 87.
- NEUPAUER, František: *Stal sa kňazom, lebo zatúžil ostať človekom. R. I. P. Juraj Semivan*. In: Rozhanovčan, február 2020, č. 1, s. 26 – 27.
- NEUPAUER, František: *Pred 70 rokmi začal komunistický režim likvidovať ženské rehole* (odborný článok). 26. august 2020. Dostupné na: www.tkkbs.sk.

- NEUPAUER, František: Predzvest' barbarskej noci. *Miletičkár*, apríl 2020, č. 8. s. 20 – 21.
- NEUPAUER, František – GAJDOŠ, J.: Svedomie a naše –izmy. *Slovo*. Č. 3, 9. február 2020, s. 8 – 9.
- PODOLEC, Ondrej: Košický vládny program.
Dostupné na <https://www.upn.gov.sk/sk/5-april-1945-kosicky-vladny-program>
- PODOLEC, Ondrej: Ústava 1939.
Dostupné na <https://www.upn.gov.sk/sk/21-jul-1939-prijatie-ustavy-prvej-slovenskej-republiky>

FAI Redakčné a zostavovateľské práce (2)

- DUBOVSKÝ, Patrik, GULA, Marian (zost.): *Akcie, zločiny a obeť Štátnej bezpečnosti a Pohraničnej stráže v rokoch 1945 – 1989*. Bratislava: Ústav pamäti národa, 2020, 334s. ISBN: 978-80-89335-86-2.
- JAŠEK, Peter, KLUBERT, Tomáš (ed.): *August 1968. Fakty, osobnosti, udalosti*. Bratislava: Ústav pamäti národa, 2020, 208s.

8 VYDANÉ PUBLIKÁCIE

V rámci publikačnej činnosti Ústav pamäti národa v roku 2020 vydal celkovo štyri publikácie. Zároveň vychádzal štvrťročník *Pamäť národa*.

8.1 EDÍCIA MONOGRAFIE

Vladimír PALKO ml.: *Ostro sledovaná hranica. Spravodajská zložka 11. brigády pohraničnej stráže v rokoch 1951 – 1989*. Bratislava: Ústav pamäti národa 2020, 264s. ISBN 978-80-89335-88-6.

Vedecká monografia Vladimíra Palka ml. mapuje metódy a prax spravodajskej ochrany štátnej hranice 11. brigádou Pohraničnej stráže Bratislava. Represívna činnosť Pohraničnej stráže sa vzťahovala najmä na úseky štátnej hranice s Nemeckou spolkovou republikou a Rakúskom. Jej úlohou bolo zastavenie politicky aj hospodársky motivovaných útekov na jednej strane a ochrana štátnej hranice pred „vonkajším nepriateľom“ na druhej strane. 11. brigáda pohraničnej stráže bola útvárom zabezpečujúcim fyzickú a spravodajskú ochranu slovenského úseku československo-rakúskej a čiastočne československo-maďarskej štátnej hranice. Monografia zaznamenáva jej represívne, rozviedne a kontrarozviedne pôsobenie počas takmer celého trvania komunistického režimu. Hlavnou úlohou spravodajských zložiek 11. brigády PS bolo zhromažďovanie a vyhodnocovanie informácií o osobách plánujúcich útek do zahraničia. S tým súviselo budovanie agentúrnej siete spomedzi obyvateľov kolaborujúcich s režimom v zverených úsekoch pohraničného pásma. Získavanie tajných spolupracovníkov, dôverníkov a operatívne rozpracovávanie podozrivých osôb sa uskutočňovalo podľa podzákonných noriem, ktorými sa riadila kontrarozviedka Štátnej bezpečnosti. Súčasťou publikácie sú aj prílohy obsahujúce organizačný vývoj spravodajského oddelenia a spravodajských skupín 11. brigády Pohraničnej stráže Bratislava, vrátane zverejnenia mien a tvárí jej spravodajských dôstojníkov.

ORAVCOVÁ, Marianna: *Akcia B*. Bratislava: Ústav pamäti národa, 2020. 304s. ISBN 978-80-89335-93-0.

Publikácia sa venuje v slovenskej historiografii doteraz príliš nepovšimnutej problematike vystahovania komunistickému režimu nepohodlných osôb z veľkých miest, osobitne z Bratislavy. Najznámejšia z akcií je v tomto smere Akcia B, ktorá sa uskutočnila v rokoch 1952 a 1953, a ktorej obeťou sa stalo len v Bratislave takmer 700 rodín. Na základe stranického rozhodnutia sa museli neraz z večera na ráno vystahovať na pre nich dovtedy neznáme miesta, kde boli nasadení na ťažké manuálne práce. Autorka zasadzuje priebeh a dôsledky Akcie B do širšieho dobového kontextu, v rámci ktorého opisuje perzekučné mechanizmy komunistického režimu v bývalom Československu aj v širšom stredoeurópskom priestore, charakter legislatívy smerujúci k porušovaniu ľudských práv, mimosúdne perzekúcie predchádzajúce samotnej Akcii B, ako aj rehabilitácie obetí postihnutých vystahovaním. Popri podrobnej historickej rekonštrukcii priebehu a dôsledkov Akcie B kniha tiež prináša pohľad na problematiku snahy a rehabilitáciu jej obetí, a to tak v roku 1968, ako aj po páde komunistického režimu v roku 1989.

8.2 EDÍCIA ZBORNÍKY

DUBOVSKÝ, Patrik, GULA, Marian (zost.): *Akcie, zločiny a obete Štátnej bezpečnosti a Pohraničnej stráže v rokoch 1945 – 1989*. Bratislava: Ústav pamäti národa, 2020, 334s. ISBN: 978-80-89335-86-2.

Zborník Akcie, zločiny a obete Štátnej bezpečnosti a Pohraničnej stráže v rokoch 1945 – 1989 z rovnomennej medzinárodnej konferencie z novembra 2016 prináša rôznorodé príspevky pätnástich slovenských a českých historikov renomovaných inštitúcií k širokej téme perzekúcií represívnych orgánov, najmä Štátnej bezpečnosti, Pohraničnej stráže a režimnej justície v období 1945 – 1989. Tie sú obohatené o spracovanie utrpenia niekoľkých politických väzňov s využitím metódy Oral History a historicky hodnotné dobové fotografie a reprodukcie archívnych dokumentov. Zborník sa pokúša o kritické spracovanie činnosti represívneho aparátu komunistického Československa, dokladujúce dramatické, tragické, amorálne, drastické príbehy stretu moci a pre ňu často nevýznamnými „členmi más“. Činnosti, ktorá zanechala za sebou stovky obetí na životoch ŠtB a justičnej mašinérie, „poľovačku“ na ľudí na železnej opone ako aj zničenie profesijných snáh apolitických ľudí, z ktorých režim takýchto svojich nepriateľov vyfabrikoval. Zborník ukazuje, že túžba po slobode a dôstojnosti v režime KSČ, jeho „železnej päste“ ŠtB či obávanej PS nebola zadarmo.

8.3 MIMO EDÍCIE

JAŠEK, Peter, KLUBERT, Tomáš a kol.: *August 1968. Fakty, osobnosti, udalosti*. Bratislava: Ústav pamäti národa, 2020, 208 s. ISBN 978-80-89335-91-6.

Popularizačná kniha encyklopedického charakteru ponúka prehľad udalostí historického roku 1968, ktorý sa do dejín slovenského národa a československého štátu zapísal pokusom o reformu socializmu, známou ako „socializmus s ľudskou tvárou“, a je neodmysliteľne spätý s osobou Alexandra Dubčeka. Súčasťou publikácie je úvodné slovo do témy, spracované formou odborného textu, kalendárium najdôležitejších udalostí roku 1968 a výberová bibliografia. Jadrom publikácie sú encyklopedické heslá, ktoré prinášajú čitateľom možnosť zoznámiť sa s najdôležitejšími osobnosťami a udalosťami, ktoré formovali slovenskú spoločnosť v roku 1968. Svojim tematickým záberom heslá prekračujú rámec politického vývoja, a venujú sa aj spoločnosti, kultúre, či športu. Viaceré heslá sú venované aj širším zahranično-politickým súvislostiam, kľúčovým pre vývoj nielen v rámci sovietskeho bloku, ale aj na Západe. Osobitná pozornosť je venovaná okupácii Československa 21. augusta 1968 a jej obetiam. Publikácia tiež obsahuje bohatý obrázkový materiál, a je graficky atraktívne spracovaná, s cieľom osloviť najmä širokú verejnosť.

8.4 ČASOPIS PAMÄŤ NÁRODA

ÚPN v roku 2020 pokračoval vo vydávaní štvrťročníka *Pamäť národa*, pričom išlo už o jeho 16. ročník. V roku 2020 vyšli nasledujúce čísla časopisu Pamäť národa: čísla 4/2019 a čísla 1, 2, 3 a 4/2020.

Obsah čísla 4/2019

Na úvod:

ŠMIGEL, Michal

Štúdie:

KATREBOVÁ BLEHOVÁ, Beáta: Alexander Dubček a talianski komunisti 1968 – 1989, s. 3 – 28.

DUBOVSKÝ, Patrik: Amnestovaný „FANATIK“. Salezián Ivan Gróf v strete so štátnou bezpečnosťou, s. 29 – 43.

SZEKÉR, Nora: Jedna revolúcia, jedna strana, jedna zmena režimu. Vnímanie a interpretácia revolúcie z roku 1956 pod Kádárovou diktatúrou a počas zmeny politického systému v Maďarsku, s. 44 – 59.

Dokumenty

HALADOVÁ, Silvia: Pravé hrdinstvo. Náčrt príbehu politického väzňa Juraja Hurného, s. 60 – 71.

Materiály

LAINCZ, Eduard: Židovská komunita v okrese Stará Ľubovňa v rokoch 1938 – 1945, s. 72 – 95.

Rozhovory

KATREBOVÁ BLEHOVÁ, Beáta: Môj starý otec ma mal veľmi rád. Bol som jeho najstarším vnukom. Rozhovor s disidentom Pavlom Litvinovom, s. 96 – 107.

Príbehy prenasledovaných

KOŠÍK, Ľudovít: Páter Emanuel Jozef Cubínek OFM, s. 108 – 109.

ÚPN Interne

Spomíname

Obsah čísla 1/2020

Na úvod

RAGAČ, Radoslav

Štúdie

KINČOK, Branislav. Nezrealizovaný prípad. Protistranícka skupina Karol Šmidke a spol., s. 3 – 24.

GAREK, Martin. Štátna katolícka akcia na Orave – vzbury a nepokoje v roku 1949, s. 24 – 43.

Dokumenty

PODOLEC, Ondrej. Bude vojna? Reakcie občanov Československa na stavbu Berlínskeho múru, s. 44 – 68.

V službách režimu

PALKO, Vladimír. Antonín Brázdil – „Eso v rukáve“ spravodajskej skupiny Malacky 11. brigády Pohraničnej stráže, s. 69 – 89.

Príbehy prenasledovaných

HURNÝ, Juraj. Život v tieni štátnej bezpečnosti. Operný spevák a jeho rodičia 40 rokov v hľadáčiku komunistickej tajnej polície, s. 90 – 107.

Recenzie

MALATINSKÝ, Michal. Drábik, Jakub. Fašizmus, s. 108 – 113.

ÚPN Interne

Spomíname

Obsah čísla 2/2020

Na úvod

KATUNINEC, Milan

Štúdie

LETZ, Róbert. Slovenský zlatý orol a jeho samizdaty, s. 3 – 21.

RÍMEŠOVÁ, Mária. Postava slovenského marxistického historika Ľudovíta Holotíka a jeho „kauzy“ v slovenskej historiografii, s. 22 – 38.

Dokumenty

MAKYNA, Pavol. Protižidovské výtržnosti a letákové akcie na Slovensku v lete 1946, s. 39 – 50.

Materiály

MAJCHRZAK, Grzegorz. Preteky mieru (a nepokoja) 1969, s. 51 – 58.

V službách režimu

PAVLOV, Jozef. Produkt svojej doby – Okresný veliteľ Hlinkovej gardy vo Zvolene
Róbert Kubička, s. 59 – 74.

Rozhovory

NEUPAUER, František – ŠRÁMKOVÁ, Angelika. „Udialo sa to za tmy a ticha“. Rozhovor s chovancom rehole tešiteľov Emilom Rončákom o Barbarskej noci, s. 75 – 87.

Príbehy prenasledovaných

VIESTOVÁ, Dana. Ako si to pamätám, s. 88 – 105.

Recenzie

LONDÁK, Miroslav. Hudek, Adam – Kopeček, Michal – Mervart, Jan, eds. Čechoslovakizmus, s. 106 – 111.

KATREBOVÁ BLEHOVÁ, Beáta. Marjina, Valentina Vladimirovna. SSSR – Slovakia, 1939 – 1945 gg.: Vojenno-političvskije aspekty, s. 112 – 115.

Obsah čísla 3/2020

Na úvod

KALOUS, Jan

Štúdie

ŁATKA, Rafał. Stefan Wyszyński a hra v „trojuholníku“: Svätá stolica – štátne orgány Poľskej ľudovej republiky – Episkopát Poľska (1971 – 1974), s. 3 – 19.

KATREBOVÁ BLEHOVÁ, Beáta. Zahraničné vysielanie na Slovensko v období nástupu komunistickej totality. Jozef Cieker a počiatky slovenského vysielania Španielskeho štátneho rozhlasu, s. 20 – 41.

Dokumenty

KINČOK, Branislav. Dokumenty k prípadu Karol Šmidke a spol., s. 42 – 64.

Materiály

LUPRICHOVÁ, Zuzana. Spomienky na pátra Jozefa Opralu, 65 – 79.

V službách režimu

PALKO, Vladimír. Štefan Kysel'. Pohraničník „telom aj dušou“, s. 80 – 100.

Príbehy prenasledovaných

KOŠÍK, Ľudovít – KINČOK, Branislav. František a Gertrúda Herényiovci a prípad Albert Púčik a spol., s. 101 – 105.

Recenzie

HALADOVÁ, Silvia. Urban, Jiří. Kolektivizace venkova v Horním Polabí, s. 106 – 108.

Anotácie

MANIK, Rudolf. Jezerník, Božidar. Goli Otok – Titův gulag, s. 109 – 111.

ÚPN Interne

Spomíname

Obsah čísla 4/2020

Na úvod

JÁŠEK, Peter

Štúdie

ŁATKA, Rafał: Stefan Wyszyński a hra v „trojuholníku“: Svätá stolica – štátne orgány Poľskej ľudovej republiky – Episkopát Poľska (1974 – 1978), s. 3 – 21.

MAKYNA, Pavol: Návrhy definície „pojmu žid“ na Slovensku v rokoch 1938 – 1939, s. 22 – 35.

Dokumenty

VADKERTY, Madeline: Ľudia píšu prezidentovi republiky Jozefovi Tisovi o židovskej otázke (1939 – 1944), s. 36 – 42.

SZUMIŁO, Mirosław: Biskup Pavol Hnilica na oázovom stretnutí v Poľsku v roku 1978, s. 43 – 52.

Materiály

ZAVACKÁ, Katarína: K prvým slovenským legislatívnym ideovým návrhom štátom organizovanej lúpeže židovského majetku, s. 53 – 57.

KAMENEC, Ivan: Poznámky k realizácii právnych noriem antisemitskej politiky na Slovensku, s. 58 – 65.

V službách režimu

HALČÍN, Daniel: Emil Zachar – náčelník krajského odboru pasov a víz v Stredoslovenskom kraji, s. 66 – 95.

Príbehy prenasledovaných

KINČOK, Branislav: Filip Tariška – obeť násilnej kolektivizácie, s. 96 – 101.

HRMJÁK, Ľuboslav: Biografický profil Michala Krajňáka, s. 102 – 104.

LINDTNEROVÁ, Magdaléna: Zázračný návrat zo sibírskeho gulagu. Spomienky Júliusa Lindtnera, s. 105 – 108.

Anotácie

MANIK, Rudolf: Organizácia advokácie na Slovensku v rokoch 1948 – 1989 (Henrieta Vojčiková)

HLAVÁČ, Štefan: Po priamych cestách (Ľudovít Košík – Branislav Kinčok)

ÚPN Interne

Spomíname

9 AUDIOVIZUÁLNA TVORBA

9.1 ZAZNAMENÁVANIE VÝPOVEDÍ SVEDKOV Z OBDOBIA NESLOBODY

V rámci zaznamenávania výpovedí svedkov z obdobia neslobody zamestnanci ÚPN počas roku 2020 nakrútili, nahrali a následne do audiovizuálneho fondu uložili 30 svedectiev. Do webovej prezentácie ÚPN s názvom *Svedkovia z obdobia neslobody* pribudlo 10 svedectiev.

9.2 PRODUKCIA A DISTRIBÚCIA DOKUMENTÁRNYCH FILMOV

V rámci prípravy a výroby dlhometrážneho dokumentárneho filmu s pôvodným pracovným názvom *Rodina*, ktorý mapuje aktivity kresťanského disentu na Slovensku a opiera sa najmä o spoločenstvo Rodina a jeho významné osobnosti S. T. Kolakoviča, S. Krčméryho, V. Jukla a ďalších, sa uskutočnili postprodukčné práce a tri kontrolné projekcie. Tie sa konali aj v prítomnosti autorov filmu, pričom koncom roku bola odsúhlasená finálna verzia. Počas kontrolných projekcií bol popri odbornej stránke doladený aj názov filmu – namiesto Rodina sa film bude volať Slobodní. Na jar roku 2021 sa uskutoční farebná a zvuková postprodukcia, pričom film bude dokončený v prvej polovici roku 2021. V rámci spolupráce s rumunským filmárom a spisovateľom Dragošom Lumpanom P. Dubovský vypracoval elaborát o situácii v Československu v 80. rokoch, pre pripravovaný dokumentárny film zorganizoval nahrávanie Oral History výpovedí s F. Mikloškom, P. Zajacom, M. Laukom a T. Novotkom.

10 POPULARIZAČNÉ A OSVETOVÉ AKTIVITY

Popularizačné a osvetové aktivity, ktorým ústav už tradične venuje mimoriadnu pozornosť, boli tou oblasťou činnosti ÚPN, ktorá bola najviditeľnejšie postihnutá pandémiou COVID-19. V jej dôsledku musela byť väčšina podujatí zrušených a iné transformované do on-line podoby.

10.1 FESTIVAL SLOBODY

Festival slobody sa konal v termíne 9. – 17. novembra 2020. Kvôli protipandemickým opatreniam nebolo možné realizovať sprievodné podujatia v podobe Festivalu slobody v Tvojom meste, a opatrenia tiež ovplyvnili multižánrový charakter festivalu – nemohla sa konať filmová prehliadka ani divadelné predstavenia. Festival bol otvorený v pondelok 9. novembra podujatím Festival slobody pod Pyramídou. Jeho súčasťou bola diskusia určená najmä študentom gymnázií a stredných odborných škôl o Akciách K a R. Večer sa konalo slávnostné otvorenie, na ktorom okrem príhovorov odznel aj koncert pod názvom Dve tváre disentu. Program bol vysielaný naživo na Rádiu Devín. Klub 89 v spolupráci s ÚPN pripravil pre žiakov a študentov základných, umeleckých a stredných škôl súťaž Naša nedávna história, tentoraz na tému Druhá svetová vojna. Jej slávnostné oceňovanie sa stalo súčasťou Festivalu a bohatý program s ukážkami víťazných prác i príhovormi predstaviteľov diplomatického zboru a ďalších garantov početných súťažných kategórií bol vysielaný online. Celé víťazné práce z audiovizuálnej tvorby boli zverejnené na webe www.festivalslobody.sk. Slávnostné oceňovanie bolo následne zverejnené aj na portáli Postoj.sk a diela ocenených žiakov a študentov boli vystavené do 12. decembra v Pálffyho paláci na Zámockej ulici v Bratislave. Ďalšia z diskusií pod názvom Slovenskí študenti proti režimu bola venovaná pochodu študentov 16. novembra 1989. Hostami boli priami účastníci pochodu bratislavských študentov Dagmar Fúle, Milan Novotný a Radoslav Števcík, diskusiu moderoval Peter Jašek. Program bol streamovaný v stredu 11. novembra na webe festivalu, YouTube kanáli ÚPN a na portáli Aktuality.sk. Do online priestoru sa presunul aj Víkend zatvorených hraníc, ktorý sa inak tradične uskutočňuje na Cyklomoste slobody v Devínskej Novej Vsi. Podujatie, ktoré vzniká v spolupráci s Bratislavským samosprávnym krajom, nahradil online workshop pre študentov stredných škôl. Pre širokú verejnosť to bola predovšetkým medzinárodná diskusia Úteky za hranice, ktorú 14. novembra naživo vysielal portál SME.sk. O problematike Železnej opony v nej debatovali Marcin Bieniada, ktorý utiekol z komunistického Poľska a Železnú oponu prekročil na slovensko-rakúskom úseku, český spisovateľ, publicista a historik Luděk Navara a historik z Archívu Ústavu pamäti národa Peter Mikle. Víkend zatvorených hraníc zavŕšilo kladenie vencov k pamätníku obetí Železnej opony pri Cyklomoste slobody v nedeľu 15. novembra. Súčasťou Festivalu slobody boli ďalšie pietne podujatia: pri pamätníku pochodu bratislavských študentov zo 16. novembra 1989; pri pamätníku Brána slobody každoročne 17. novembra organizuje Konfederácia politických väzňov Slovenska; na cintoríne Vrakuňa pri centrálnom pamätníku politických väzňov pripravuje spomienku organizácia Politickí väzni – Zväz protikomunistického odboja. Súčasťou Festivalu slobody boli aj výstavy z dielne ÚPN. V budove Slovenského rozhlasu na Mýtnej ulici v Bratislave v priestoroch Átria to boli výstavy Chceme slobodu! Pád komunistického režimu na Slovensku v roku 1989, ktorá zachytáva dramatické udalosti z konca roku 1989 ako aktivity študentov, zakladanie opozičných hnutí, demonštrácie či politické rokovania, ale tiež približuje skorší vývoj komunistického režimu v Československu. Druhá výstava nesúca názov Vtedy na Východe, vtedy na Západe porovnáva situáciu v novembri

a decembri 1989 v Bratislave a v Košiciach. Klúčové udalosti približuje na doposiaľ nepublikovaných fotografiách košických aj bratislavských fotografov. Prehľad najdôležitejších udalostí spojených s pádom komunistického režimu zobrazuje aj výstava November 89, ktorá bola inštalovaná na Trojičnom námestí v Trnave.

10.2 DISKUSNÉ PODUJATIA

V priebehu roku 2020 ústav realizoval sériu diskusných večerov v Bratislave a slovenských regiónoch. Diskusné večery v Bratislave sú pravidelnými podujatiami, ktoré ÚPN realizuje v spolupráci s Poľským inštitútom a konajú sa každý mesiac (s výnimkou letných mesiacov a decembra). V uplynulom roku zasiahla do prípravy a realizácie tradičného formátu diskusných večerov ÚPN pandémie. V dôsledku prijatých opatrení nebolo možné v mesiacoch marec až jún diskusné večery zorganizovať v priestoroch Poľského inštitútu. Od jesene sa nám podarilo tradíciu diskusných večerov obnoviť, avšak boli vysielané on-line prostredníctvom youtube kanálu ÚPN. Takto sa v mesiacoch september, október a november podarilo zorganizovať tri diskusné večery.

Prehľad diskusných večerov v Bratislave:

- Ponad železnú oponu. Slovensko-rakúske vzťahy v rokoch 1945 – 1989 (30. január 2020)
Hostia: Dr. phil. David Schriffl (Viedeň), Dr. phil. Beáta Katrebová Blehová (ÚPN)
- Spolupráca slovenských a poľských komunistov v zápase proti Solidarite (20. február 2020)
Hostia: Dr. hab. Mirosław Szumilo (Ústav národnej pamäti Varšava); Peter Jašek, PhD. (Ústav pamäti národa)
- Generál Rudolf Viest (24. september 2020)
Hostia: Dana Viestová, Branislav Kinčok, PhD. (ÚPN)
- Viliam Šalgovič (29. október 2020)
Hostia: Peter Jašek, PhD. (ÚPN), PhDr. Tomáš Klubert, PhD. (ÚPN)
- Os Berlín - Rím – Tokio (26. november 2020)
Hostia: Mgr. Martin Garek, PhD. (ÚPN), PhDr. Tomáš Klubert, PhD. (ÚPN)

Kvôli vypuknutiu pandémie nebolo možné zorganizovať ani jeden z plánovaných diskusných večerov v regiónoch.

Prehľad účasti zamestnancov ÚPN v ďalších debatách a diskusiách:

Okrem Diskusných večerov ÚPN boli pracovníci ústavu pozvaní aj na rôzne diskusné fóra organizované partnerskými inštitúciami:

- *Sviečková manifestácia a November 1989* (4. február 2020, ZŠ Kupeckého Pezinok)
Hostia za ÚPN: Patrik Dubovský, Ján Endrődi
- *Železná opona online diskusia denníka SME* (14. november 2020, Bratislava)
Host' za ÚPN: Peter Mikle
<https://video.sme.sk/c/22534935/sledujte-nazivo-uteky-za-slobodou-video.html>
- *Krvavá hranica SME podcast Historickéj revue* (18. november 2020, Bratislava)
Host' za ÚPN: Peter Mikle
<https://domov.sme.sk/c/22538559/ostnate-droty-pozorovatelne-a-svorky-psov-ako-vyzerala-zelezna-opona-za-bratislavou.html>

10.3 PREDNÁŠKOVÁ ČINNOSŤ

V roku 2020 prišlo v dôsledku pandémie COVID-19 k obmedzeniu prednáškovej činnosti pre stredné a základné školy. V rámci spolupráce s katedrou histórie Filozofickej fakulty Trnavskej univerzity sa však podarilo etablovať pravidelnú prednáškovú činnosť pre študentov univerzít. Tá mala podobu dvoch kurzov, pričom po vypuknutí pandémie sa prednášky realizovali on-line formou. V letnom semestri išlo o predmet *Vybrané aspekty slovenských dejín 20. storočia*, a v zimnom semestri sa pracovníci ÚPN podieľali na prednáškach v rámci predmetu *Osobnosti moderných slovenských dejín*.

Prednášky na základných a stredných školách:

- NEUPAUER, F.: *Akcia K a východné Slovensko*, Gymnázium sv. Moniky Prešov, 21. január 2020.
- NEUPAUER, F.: *Akcia K a východné Slovensko*, Gymnázium sv. Tomáša Akvinského Košice, 22. január 2020.
- NEUPAUER, F.: *Akcia K a František Paňák*, Gymnázium sv. Edit Steinovej, 22. január 2020.
- NEUPAUER, F.: *Akcia K*, Cirkevná základná škola Sereď, 13. február 2020.
- NEUPAUER, F.: Prednáška pre účastníkov dejepisnej olympiády (učitelia a žiaci z 9 škôl), SpŠ sv. Františka, Karlová Ves. 14. február 2020.
- NEUPAUER, F.: *Totalitné režimy a ich obete*. Stredná priemyselná škola informačných technológií, Kysucké Nové Mesto, 20. február 2020.

Prednášky na univerzitách:

- KINČOK, B.: *Politický proces s tzv. slovenskými buržoáznymi nacionalistami, Gustáv Husák a spol.*, Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, online, 21. októbra 2020.
- MAKYNA, P.: *Norimberské zákony*, Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, online, 21. októbra 2020.
- JAŠEK, P.: *Proces s Bratislavskou päťkou*, Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, online, 25. októbra 2020.
- JAŠEK, P.: *Politické procesy v období normalizácie*, Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, online, 26. november 2020.
- JAŠEK, P.: *Činnosť a poslanie Ústavu pamäti národa*, Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, katedra žurnalistiky, online, 9. december 2020.

Prednášky v rámci spolupráce s Trnavskou univerzitou

Názov predmetu v letnom semestri 2020: *Vybrané aspekty slovenských dejín 20. storočia*

- JAŠEK, P., ĎURINA, L.: *Úvodná prednáška (predstavenie ÚPN spojené s témou zločiny nedemokratických režimov a prameňov k nim)*, 13. február 2020.
- PODOLEC, O.: *Medzi kontinuitou a diskontinuitou... K charakteru režimu I. Slovenskej republiky (1939 – 1945)*, 20. február 2020.
- MAKYNA, P.: *Štátom riadené prenasledovanie. Rasovo motivované perzekúcie na Slovensku (1938–1945)*, 27. február 2020.

- KLUBERT, T.: *Smrť sa volala Schill! Potlačenie Slovenského národného povstania nemeckými okupačnými jednotkami*, 5. marec 2020.
- PODOLEC, O.: *Na ceste k moci. Nástup komunistického režimu (1945 – 1948)*, 12. marec 2020.
- KATREBOVÁ BLEHOVÁ, B.: „Spolčili sa v úmysle zničiť ústavnú jednotu republiky.“ *Protikomunistický odboj na Slovensku v 50. rokoch*, 19. marec 2020.
- KINČOK, B.: *V mene republiky! Vybrané aspekty politických procesov v období vlády komunistického režimu*, 26. marec 2020.
- HALADOVÁ, S.: „Vratte nám krávy, mi družstvo nechceme!“ *Násilná kolektivizácia na Slovensku*, 2. apríl 2020.
- MIKLOVIČ, M.: *V stopách železného Felixa. Československá Štátna bezpečnosť*, 16. apríl 2020.
- JAŠEK, P.: *So Sovietskym zväzom na večné časy a nikdy inak? Normalizácia a pád komunistického režimu na Slovensku (1969–1989)*, 23. apríl 2020.
- ENDRŮDI, J.: *History is not his story. Oral History ako metóda poznania dejín a zachovania pamäti*, 30. apríl 2020.

Názov predmetu v zimnom semestri 2020: Osobnosti moderných slovenských dejín:

- KLUBERT, T.: *Generál Rudolf Viest (a Slovenské národné povstanie)*, 21. októbra 2020.
- JAŠEK, P.: *Vasil Bil'ak (kolaborácia a normalizácia)*, 28. októbra 2020.
- KINČOK, B.: *Gustáv Husák (so zameraním na proces s tzv. buržoáznymi nacionalistami)*, 4. novembra 2020.
- KATREBOVÁ BLEHOVÁ, B.: *Štefan B. Roman (a slovenský politický exil)*, 11. novembra 2020.
- DUBOVSKÝ, P.: *Ján Langoš (...a pôsobenie v disente)*, 18. november 2020.
- JAŠEK, P.: *Alexander Dubček (rok 1968, normalizácia a pád komunistického režimu)*, 25. novembra 2020.
- MAKYNA, P.: *Alexander Mach (...a represie v období Slovenskej republiky)*, 2. decembra 2020.

Prednášky pre širokú verejnosť:

- MAKYNA, P.: *Rasovo motivované perzekúcie na Slovensku (1938–1945)*, Obec Lednické Rovne, Lednické Rovne, 29. augusta 2020.
- MAKYNA, P.: *Rasovo motivované perzekúcie na Slovensku (1938–1945)*, OZ Podivný barón - Púchov, online, 22. októbra 2020.

10.4 EXKURZIE

V Archíve ÚPN sa uskutočnila jedna exkurzia, a to Katedry porovnávacej religionistiky Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, ktorej sa zúčastnilo 7 študentov. Viaceré plánované exkurzie museli byť kvôli pandemickej situácii zrušené.

10.5 VÝSTAVY

V roku 2020 boli pracovníci Ústavu pamäti národa zapojení do tvorby dvoch nových tematických výstav. Išlo o výstavu venovanú téme Svetového kongresu Slovákov (pri príležitosti 50. výročia jeho vzniku) a výstavu o protikomunistickom odboji na Slovensku.

Výstava Svetový kongres Slovákov

Autori: Peter Jašek, Beáta Katrebová Blehová

Vernisáž: Nebolo možné uskutočniť kvôli pandémie COVID-19

Výstava Ústavu pamäti národa zachytáva genézu vzniku, ako aj hlavné aktivity Svetového kongresu Slovákov v zápase proti komunistickému režimu a za uplatnenie samourčovacieho práva Slovákov. Výstava nebola kvôli nepriaznivej pandemickej situácii dokončená a jej vernisáž, ktorá mala byť súčasťou podujatia pri príležitosti 50. výročia vzniku kongresu, bola odložená.

Výstava Protikomunistický odboj na Slovensku

Autori: Martin Garek, Peter Jašek, Beáta Katrebová Blehová, Tomáš Klubert, Michal Miklovič, Ondrej Podolec

Vernisáž: Nebolo možné uskutočniť kvôli pandémie COVID-19

Myšlienka vytvoriť výstavu venovanú téme protikomunistického odboja vznikla ako dôsledok spolupráce s Veľvyslanectvom Slovenskej republiky v Lotyšsku. Pri výstave ide o doplnenie, aktualizáciu a nové grafické spracovanie výstavy, ktorú ÚPN vytvoril v spolupráci s Paneurópskou vysokou školou v roku 2011. Výstava *Protikomunistický odboj na Slovensku* predstavuje jednotlivé etapy odboja a odporu proti komunizmu po druhej svetovej vojne. Približuje ich jednotlivé formy, a to v kontexte vývoja komunistického režimu od uchopenia moci v rokoch 1947 a 1948, až po jeho pád v novembri 1989. Vládnuci režim svojich odporcov po celý čas existencie prenasledoval rôznymi prostriedkami – od zmarenia spoločenského uplatnenia až po justičné vraždy. Jeho najúčinnším nástrojom pri potláčaní prejavov odboja a odporu bola Štátna bezpečnosť ako politická tajná polícia. Napriek perzekúciám a hrozbám sa do rôznych foriem odporu proti režimu zapojili tisíce občanov na Slovensku aj za jeho hranicami. Hoci za to mnohí zaplatili svojím životom či väzením, ich zápas prispel k obnoveniu demokracie na Slovensku.

REINŠTALOVANÉ VÝSTAVY

Výstava *Bratia vo viere*

24. august – 30. september 2020, Mestské kultúrne stredisko Dolný Kubín

Výstava *Vtedy na Východe, vtedy na Západe*

9. november 2020 – marec 2021, Slovenský rozhlas, Bratislava (súčasť Festivalu slobody)

Chceme slobodu! Pád komunistického režimu na Slovensku v roku 1989

9. november 2020 – marec 2021, Slovenský rozhlas, Bratislava (súčasť Festivalu slobody)

Výstava November 89

11. – 23. november 2020, Trojičné námestie, Trnava.

Výstava Chceme slobodu! Pád komunistického režimu na Slovensku

20. november 2020 – 16. december 2020, Národná rada Slovenskej republiky, Bratislava.

10.6 INFORMAČNÉ BULLETINY PRE ŠTUDENTOV

ÚPN v roku 2020 spracoval šesť tematických informačných bulletinov (letákov) pre študentov stredných škôl:

- *Tábory nútenej práce na Slovensku* (J. Sivoš)
- *Rada vzájomnej hospodárskej pomoci* (T. Klubert)
- *Os Berlín – Rím – Tokio* (T. Klubert)
- *Gustáv Husák* (B. Kinčok)
- *Akcia K* (F. Neupauer)
- *Akcia R* (P. Dubovský)

10.7 INTERAKTÍVNA MAPA PAMÄTNÍKOV

V roku 2020 pokračovala tvorba interaktívnej mapy Slovenska s vyznačenými pamätníkmi, pamätnými tabuľami, sochami, bustami a pamätnými miestami pripomínajúcimi obeť komunizmu – www.pamatniky.sk. Projekt realizuje ÚPN v spolupráci s Konfederáciou politických väzňov Slovenska a Tlačovou agentúrou Slovenskej republiky. Cieľom je nielen sústrediť informácie o pietnych miestach, ale predovšetkým dať ich do povedomia širšej verejnosti a vytvoriť vzdelávací nástroj vhodný pre učiteľov a rodičov aj pri plánovaní exkurzií a výletov. Starším a imobilným ľuďom umožňuje virtuálnu návštevu pamätného miesta. Pre samosprávy a miestne správy je vhodnou pomôckou pri plánovaní spomienkových a pietnych podujatí. K 31. decembru 2020 bolo v rámci projektu prezentovaných 337 pamätníkov.

10.8 VZDELÁVACIE VIDEÁ

Pracovníci ústavu pokračovali v roku 2020 v nakrúcaní krátkych tematických videí na facebookovú stránku ÚPN. Celkovo pracovníci ÚPN nakrútili 23 tematických videí. Témy jednotlivých videí reflektovali okružne výročia významných udalostí spojených s pôsobením nedemokratických režimov, ako aj vybraných osobností. Videá reflektovali výročia spojené s prenasledovaním cirkví a veriacich, masakrami civilistov v poslednom roku druhej svetovej vojny, významnými politickými procesmi či likvidáciou reholí v roku 1950. Facebookové videá mali vysokú sledovanosť, pri viacerých návštevach prekročila počet 1 000 a v dvoch prípadoch to bolo dokonca takmer 6 000 pozretí.

- *Tragédia v Kremničke* (15. 1. 2020, T. Klubert, cca 1 400 pozretí)
- *100 rokov od narodenia pátra Michala Lacka* (19. 1. 2020, B. Katrebová Blehová, 526 pozretí)
- *75 rokov od oslobodenia vyhladzovacieho tábora Auschwitz-Birkenau* (27. 1. 2020, P. Makyna, cca 3 000 pozretí)

- *Majstrovstvá sveta v lyžovaní vo Vysokých Tatrách pred 50 rokmi* (14. február 2020, P. Jašek, 328 pozretí)
- *75 rokov od masovej vraždy Rómov v Dubnici nad Váhom* (23. 2. 2020, P. Makyna, 898 pozretí)
- *Spomienky obetí na Akciu K* (13. 4. 2020, F. Neupauer, 584 pozretí)
- *80 rokov od prijatia arizačného zákona* (25. 4. 2020, P. Makyna, 926 pozretí)
- *Amnestia v roku 1960* (9. 5. 2020, S. Haladová, 510 pozretí)
- *100 rokov od narodenia Jána Pavla II.* (18. 5. 2020, F. Neupauer, cca 2 400 pozretí)
- *Zriadenie Ministerstva národnej bezpečnosti* (23. 5. 2020, B. Kinčok, 822 pozretí)
- *Prvé slobodné voľby 1990* (8. 6. 2020, O. Podolec, 845 pozretí)
- *Ján Langoš v dokumentoch Archívu ÚPN* (15. 6. 2020, P. Dubovský, cca 2 100 pozretí)
- *Svetový kongres Slovákov* (19. 6. 2020, P. Jašek, 503 pozretí)
- *70. výročie politického procesu s Miladou Horákovou a spol.* (27. 6. 2020, B. Kinčok, cca 1 800 pozretí)
- *Několik vět* (3. 7. 2020, P. Dubovský, 790 pozretí)
- *Atentát na Matúša Černáka* (5. 7. 2020, B. Katrebová Blehová, 940 pozretí)
- *45 rokov od prijatia Záverečného aktu Helsinskej konferencie* (15. 8. 2020, B. Katrebová Blehová, 379 pozretí)
- *Internovanie reholníčok – Akcia R* (29. 8. 2020, F. Neupauer, cca 5 800 pozretí)
- *40 rokov od vzniku Nezávislých odborov Solidarita v Poľsku* (31. 8. 2020, P. Dubovský, 827 pozretí)
- *Generál Rudolf Viest* (24. 9. 2020, T. Klubert, 717 pozretí)
- *Schválenie Poučenia z krízového vývoja* (10. 12. 2020, P. Jašek, 292 pozretí)
- *Štefan Senčík – život na troch kontinentoch* (12. 12. 2020, B. Katrebová Blehová, cca 1 000 pozretí)
- *Justičná vražda partizánskeho veliteľa. Politický proces s Viliamom Žingorom a spol.* (18. 12. 2020, B. Kinčok, 825 pozretí)

10.9 INÉ AKTIVITY

Popri publikačnej, vedecko-výskumnej a osvetovej činnosti vybavovali pracovníci ústavu aj konzultačnú činnosť súvisiacu so žiadosťami filmových spoločností, študentov a občanov. Z radov verejnosti smerovalo najviac dopytov na vyhľadávanie v databázach arizovaných podnikov, prenasledovaných z náboženských dôvodov a na pátranie po osudoch rodinných príslušníkov. Pracovníci zabezpečovali aj odborné konzultácie študentom slovenských a zahraničných univerzít. Ako odborní spolupracovníci sa podieľali na príprave viacerých filmov a dokumentov.

Medzi dôležité aktivity pracovníkov ÚPN patrilo vypracovávanie odborných posudkov, a to tak v rámci odbornej spolupráce na texty vedeckého a odborného charakteru, ako aj na vyžiadanie od štátnych orgánov, samospráv či orgánov činných v trestnom konaní. Žiadosti o vypracovanie odborných posudkov prišli aj zo zahraničia, vrátane prestížnych a etablovaných vedeckých časopisov (ako napr. *Journal for Cold War Studies*, *The Remembrance and Justice*). Z odborných posudkov na vyžiadanie samospráv treba spomenúť stanovisko k pomenovaniu ulice J. Tisa vo Varíne, či posudok na osobnosť saleziána Antona Hlinku. Viacero žiadostí zo strany širokej verejnosti smerovalo najmä

k pátraniu po predkoch, ktorí sa stali obeťami rasových perzekúcií, násilnej kolektivizácie alebo boli po vojne unesení do sovietskych gulagov.

V rámci spolupráce s partnermi sa ústav zapojil do viacerých projektov osvetového charakteru. So spoločnosťou APEX, a. s. zastupujúcej iniciatívu za vznik Výstavy obetí komunizmu verifikoval údaje na Mapu obetí komunizmu, pričom spolupráca na expozícii výstavy bude pokračovať v roku 2021. So zástupcami Poľského veľvyslanectva sa pokračovalo v spolupráci na mapovaní problematiky pašovania náboženskej literatúry na Slovensko, výsledkom čoho bolo stretnutie v obci Omšenie, kde sa rokovalo o ďalších výstupoch v rámci spolupráce. Spracovali sa koncepčné podklady na kreovanie Múzea totalitných režimov. V spolupráci s univerzitami pokračovala prax odborných stáží študentov na ÚPN, a to najmä v spolupráci s katedrami histórie filozofických fakúlt Trnavskej univerzity a Univerzity Komenského v Bratislave. Pracovníci ústavu boli oponentmi viacerých diplomových aj dizertačných prác. Pokračovala aj distribúcia kníh, filmov a časopisu *Pamäť národa* do škôl a knižníc na Slovensku. Zároveň s vydávaním kníh sa pracovníci ÚPN snažili pokračovať aj v tradícií verejných prezentácií publikácií ústavu. Žiaľ, z dôvodu protipandemických opatrení sa v novembri neuskutočnil knižný veľtrh Bibliotéka a aj kníhkupectvá fungovali v obmedzenom režime. Z uvedeného dôvodu sa preto podarilo realizovať iba jednu verejnú prezentáciu publikácie (ŠIMULČÍK, Ján: *Éra samizdatu*) Prezentácia sa konala v obci Šintava, pričom medzi hosťami boli popri autorovi a osobnostiach slovenského disentu aj minister práce, sociálnych vecí a rodiny SR Milan Krajniak.

V januári 2020 si ÚPN uctil obeť holokaustu pri pamätníku na bratislavskom Rybnom námestí. Dňa 25. februára zorganizoval pietnu spomienku na obeť komunistického režimu pri pamätníku na Jakubovom námestí v Bratislave, položením venca si uctil pamiatku obetí komunistického režimu aj na cintoríne Vrakuňa v Bratislave. Na spomienkovom podujatí v polovici júna 2020 si ÚPN pripomenul život a dielo Jána Langoša. Položením vencov si ústav v auguste uctil pamiatku obetí okupácie vojsk štátov Varšavskej zmluvy v Bratislave na Šafárikovom námestí a na Námestí SNP ako aj výročie SNP v Banskej Bystrici. V novembri ÚPN pri budove Univerzity Komenského v Bratislave zorganizoval spomienkové podujatie na pochod študentov zo 16. novembra 1989. Predstavitelia ústavu vystúpili s príhovormi aj na ďalších pietnych a spomienkových podujatiach pripomínajúcich obeť totalitných režimov, osobnosti disentu a udalosti Novembra 1989.

Tematické webové stránky

V priebehu roku 2020 prišlo k vypracovaniu a sprístupneniu novej tematickej webovej stránky www.barnarskanoc.sk, ktorá bola spustená pri príležitosti 70. výročia likvidácie reholí. V tejto súvislosti pracovníci archívu zabezpečili sprístupnenie dokumentov, ktoré boli nájdené hĺbkovým výskumom v Archíve ÚPN. Pracovníci Centra výskumu obdobia neslobody zabezpečili textovú časť webstránky, ako aj výskum v slovenských archívoch (kvôli pandémie bolo možné realizovať len výskum v Štátnom oblastnom archíve v Bratislave). Pracovníci oddelenia audiovizuálnej tvorby nahrali na stránku svedectvá z archívu Oral History.

Okrem novej tematickej stránky bola ešte v priebehu roku 2020 upravená tematická webová stránka www.17november1989.sk. Na stránku bolo doplnených celkovo 765

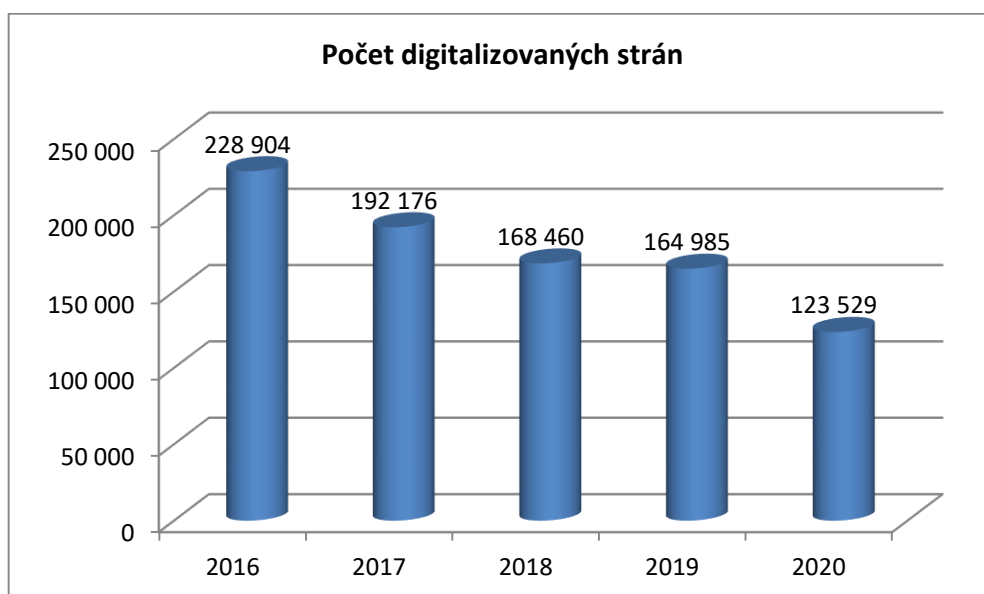
fotografií, ktoré ÚPN získal v roku 2019. Zároveň bola aktualizovaná aj textová časť stránky.

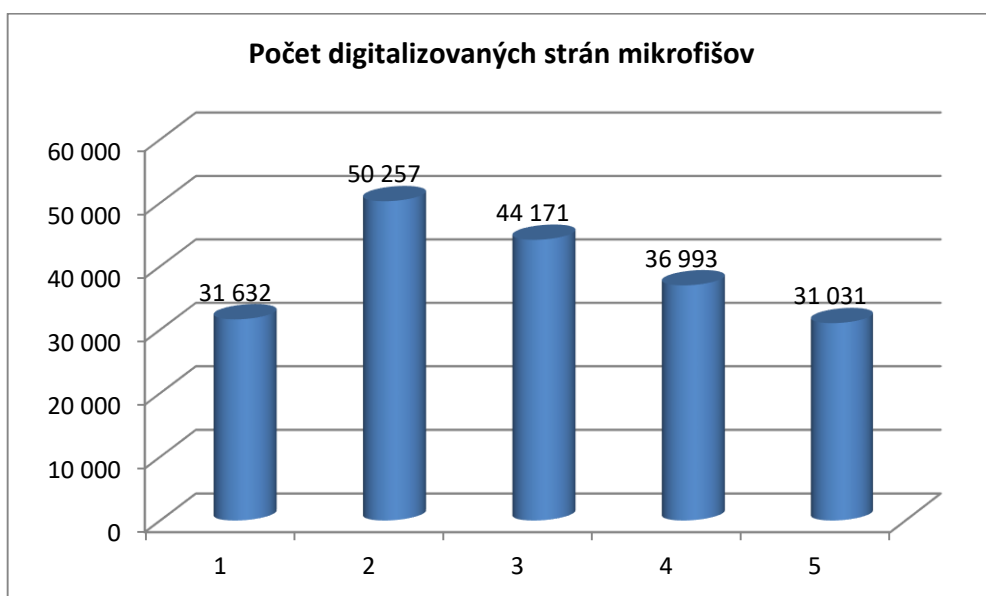
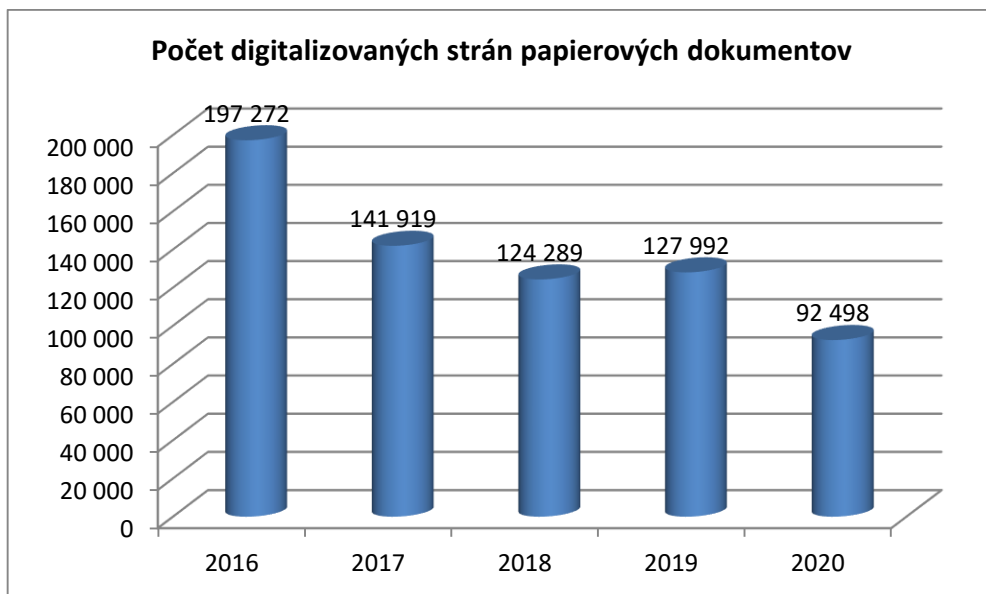
11 INFORMATIKA

11.1 DIGITALIZÁCIA ARCHÍVNÝCH DOKUMENTOV

V roku 2020 ústav pokračoval v digitalizácii papierových a mikrofišových dokumentov, a to najmä z Archívu ÚPN. Prioritou bola digitalizácia pre Oddelenie sprístupňovania a Oddelenie bádateľne a knižnice, ako aj digitalizácia pre externých žiadateľov a inštitúcie (NBÚ, VS, ÚSTR, MO ČR, súdy). Operatívne skenovanie sa realizovalo na základe požiadaviek jednotlivých útvarov ústavu v súvislosti s ich dlhodobo rozpracovanými projektmi alebo aktuálnymi úlohami. Pokračovalo sa v systematickej digitalizácii archívnych fondov ako celkov (fondy a fondové oddelenia B 8, B 10/II, D 9/II, R 012/I, BA-S, BA-V). Nižší počet zdigitalizovaných strán dokumentov bol spôsobený úpravou režimu práce v súvislosti s pandémiou COVID-19.

V skenovacej prevádzke bolo v roku 2020 zdigitalizovaných celkovo 123 529 strán dokumentov, z toho 92 498 strán papierových a 31 031 mikrofišových.

Priebežne sa budujú a aktualizujú príslušné databázy zdigitalizovaného materiálu (evidencia skenovaných dokumentov, archívny informačný systém).

11.2 DIGITÁLNY ARCHÍV ÚPN

V roku 2020 boli do archívneho informačného systému doplnené a revidované údaje najmä v databázach *Prevzaté spisy* a druhá časť prepisu evidenčných kariet táborov pre vojnových zajatcov (GUPVI) spolu s digitálnymi kópiami všetkých evidenčných kariet.

Priebežne sa realizovala nová vizualizácia obrázkov s možnosťou výberu rôznych náhľadov a pridanie digitálnej lupy; bolo vytvorené podrobné vyhľadávanie pre databázu „Zločiny komunizmu“; doplnila sa databáza „Funkcionári KSČ a KSS“ s podrobným hľadaním a novou vizualizáciou; aktualizovala sa databáza „Príslušníci ŠtB a doprogramovalo sa podrobné hľadanie pre databázu „GUPVI“ (Aktuálne obsahuje 24 450 záznamov).

11.3 SPRÁVA INFORMAČNÉHO SYSTÉMU ÚPN

Pracovníci ÚPN vo vlastnej réžii zabezpečovali funkčnosť hardvérového a softvérového vybavenia, od zariadení v technologickej miestnosti ústavu (aktuálne 9 inteligentných administrovateľných zariadení, telefónna ústredňa, niekoľko externých diskov, 3 diskové polia, záložný zdroj elektrického napätia a pod.) až po koncové zariadenia v jednotlivých kanceláriách, ako sú počítače, notebooky, tlačiarne, skenery a externé disky. Všetky tieto zariadenia nesú v sebe množstvo softvérových aplikácií.

V roku 2020 sa uskutočnila inštalácia a konfigurácia novej výpočtovej techniky (mikrofilmový skener, sieťové tlačiarne, počítače a notebooky).

Všetky linuxové servery (Webservera, Govproxy a Mailserver) sú automaticky zálohované na Storage array 2. Uskutočnil sa upgrade operačného systému PC a NB na verziu Windows 10 okrem PC.

Priebežne sa realizoval monitoring bezpečnosti siete, na základe vlastných zistení, ale aj na základe upozornení Dohľadového centra NASES na zraniteľnosť systémov sa korigovali problémy a analyzovali sa podvodné emaily doručené do ÚPN.

11.4 ZVEREJŇOVANIE INFORMÁCIÍ NA INTERNETOVÝCH A INTRANETOVÝCH STRÁNKACH

Na stránke ÚPN www.upn.gov.sk (www.upn.sk) sa v roku 2020 zverejnilo 79 informácií o činnosti ústavu, 4, informácie o publikáciách, 15 sliderov, 23 textov v kalendáriu, 3 čísla časopisu *Pamäť národa*, 8 videonahrávok príbehov pamätníkov obdobia neslobody, objednávky (188 záznamov), faktúry (448 záznamov), 35 zmlúv a dodatkov.

Priebežne bola aktualizovaná hlavná stránka internetového sídla ústavu. Zverejňovali sa pozvánky podujatí, ktoré ústav organizoval a tiež ostatné informácie z diania v ÚPN. Tieto informácie boli zároveň zverejňované aj na sociálnej sieti Facebook.

Aktualizovaná bola webová podstránka časopisu *Pamäť národa* a bolo pridaných 40 resumé k článkom. Zverejnila sa organizačná štruktúra útvarov pasov a víz na Slovensku v rokoch 1966 až 1989 a prehľad ich 569 príslušníkov a príslušníčok. Aktualizovaná bola aj webová stránka www.17november1989.sk, kde bolo zverejnených 765 nových fotografií.

Priebežne sa aktualizovali aj domény www.februar1948.sk a www.21august1968.sk. Stránky popisujú historické udalosti a sú na nich zverejnené archívne dokumenty, fotografie, zvukové záznamy, videá a informácie o podujatiach ÚPN pri príležitosti výročí.

Denne bola aktualizovaná intranetová stránka ÚPN, s informáciami pre zamestnancov – smernice, pokyny pre zamestnancov a denný monitoring médií.

12 ZÁVER

Aj napriek mimoriadne zložitej situácii vyvolanej pandémie COVID-19 aj v roku 2020 ÚPN plnil úlohy, ktoré mu ukladá zákon č. 553/2002 Z. z. o pamäti národa. Prácu ústavu taktiež determinovala nedoriešená priestorová situácia, keďže ani v roku 2020 nedošlo k naplneniu ustanovenia zákona, podľa ktorého má ÚPN dostať od štátu do správy nehnuteľnosti umožňujúce plniť mu zákonné úlohy. Ústav tak aj naďalej sídlil na dvoch miestach, v prenájatých a vypožičaných priestoroch.

Pracovníci ÚPN pokračovali – i keď v upravenej podobe vyvolanej nepriaznivou zdravotnou situáciou – v napĺňaní dlhodobých projektov i v rozvíjaní nových aktivít. Venovali sa dlhodobým činnostiam, akými sú vedecký výskum, vytváranie evidencií, dokumentácia činnosti Štátnej bezpečnosti, sprístupňovanie dokumentov z činnosti represívnych zložiek, spracovávanie archívnych fondov, služby pre bádateľov, poskytovanie informácií štátnym orgánom pre plnenie ich zákonom stanovených úloh, vzdelávacie a popularizačné aktivity, publikačná činnosť a pod.

Pandemická situácia mala za následok presun ťažiska pracovnej pozornosti na aktivity a činnosti súvisiace s vnútorným chodom (napr. príprava nového registratúrneho poriadku) a reštrukturalizáciou ústavu (nová organizačná štruktúra a organizačný poriadok) ako aj riešením priestorovej situácie (nová zmluva o výpožičke priestorov v budove Slovenskej správy ciest, rekonštrukcia a rozšírenie prenájatých priestorov u Saleziánov Don Bosca, ktoré ústavu v budúcnosti umožní uloženie väčšieho množstva archívnych dokumentov, hľadanie možného sídla ÚPN). Prácou v režime Home Office sa podarilo výraznejšie pokročiť v tvorbe nových a konsolidácii a aktualizácii starších pracovných databáz. Taktiež to prispelo k ďalšiemu rozvoju archívneho informačného systému.

ÚPN v roku 2020 plnil výskumné úlohy v 15 okruhoch, samostatne alebo v spolupráci s partnerskými inštitúciami pripravoval 7 vedeckých konferencií a seminárov, z ktorých bolo možné zrealizovať iba jednu konferenciu. Zamestnanci ÚPN aktívne vystúpili na dvoch vedeckých podujatiach, v rôznych typoch vedeckých a odborných časopisov, zborníkov a iných publikácií mali celkovo 88 publikačných výstupov. Ústav nakrútil 30 svedeckých výpovedí v rámci zaznamenávania výpovedí svedkov obdobia neslobody, samostatne vydal 4 knižné publikácie. V rámci osvetových a vzdelávacích aktivít pripravil 5 diskusných večerov a na ďalších 3 diskusiách aktívne participoval, taktiež pripravil 31 prednášok pre študentov a verejnosť. Informácie o období neslobody chce sprostredkovať aj prostredníctvom dvoch nových pripravovaných výstav, v roku 2020 bolo reinštalovaných ďalších päť výstav. Pre širokú verejnosť ústav v roku 2019 pripravil tematickú webovú stránku s interaktívnou mapou pamätníkov obdobia neslobody, ktorú v roku 2020 priebežne dopĺňal. Pracovníci ústavu taktiež pripravili 6 informačných bulletinov a 23 vzdelávacích videí. Ústav obslúžil 186 bádateľských návštev, pričom im pripravil 171 362 strán archívnych dokumentov. Žiadateľom sprístupnil v zmysle zákona o pamäti národa celkovo 4 423 strán, zdigitalizovaných bolo spolu 123 529 strán dokumentov, z toho 92 498 papierových a 31 031 mikrofíšových.

S cieľom ďalšieho rozvoja a plnenia úloh vyplývajúcich ústavu zo zákona, bude v najbližšom čase potrebné doriešiť otázku sídla ÚPN a otázku navýšenia finančných prostriedkov, ktoré umožnia posilnenie personálnych kapacít ústavu, tak aby aj naďalej

bolo možné na potrebnej úrovni plniť všetky súčasné ako aj úpravou legislatívy pripravované nové úlohy.

V záujme nastolenia spravodlivosti, bude ústav aj naďalej vyvíjať a podporovať aktivity súvisiace s vyrovnávaním sa s totalitnou minulosťou, odškodnením obetí a nápravou spáchaných krívd, ako aj vznikom múzea totalitných režimov. Pretože sme presvedčení, že dôkladné poznanie našej totalitnej minulosti vytvára základné predpoklady pre posilnenie našej demokratickej súčasnosti i budúcnosti.